

Høgskolen i Innlandet

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Siri Skjebstad Granås (studentnummer 237430)

Masteroppgave

Veien inn i fremtiden

- En studie av ungdoms fremtidsfortellinger

The road into the future

- *A study of youth's future narrative stories*

Master i karriereveiledning

MAKARRB

Vår 2024

Sammendrag

Målet med oppgaven min har vært å bruke fremtidsfortelling som metode for å se hva slags informasjon som ungdommene formidler i tekstene de skriver. Det å bruke fremtidige narrativer har vært spennende i møte med ungdom som står på kanten av stupebrettet på vei ut i livet. Hva slags drømmer og tanker de har hatt om fremtiden og hvordan de ser for seg å nå disse målene har vært ting de har kommunisert til meg gjennom tekstene.

I teoridelen har jeg tatt for meg både teori som omhandler metoden jeg har valgt å bruke, og teori som omhandler analysen jeg gjør mot slutten. Det sosiologiske aspektet ved fremtid og karriere står sentralt, og jeg har tatt for meg flere typer teorier som er med på å danne grunnlag for analysen min.

Resultatet fra analysedelen viser at ungdom tenker variert om fremtiden med tanke på drømmer, tanker og ambisjoner. Noen er svært målrettet, mens andre tar ting som det kommer. På den måten virker alles fremtid gjennomtenkte, altså at de har gjort seg noen refleksjoner rundt fremtiden. Ved å gjøre en narrativ og tematisk analyse av empirien og deler av empirien min, har jeg vist hvordan forskningsmetoden min har vært med på å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Ungdommene har gjennom den tematiske analysen vist at de tenker på fremtiden, karrieren og livets store valg.

Nøkkelord:

Fremtidsfortelling, narrativ karriereveiledning, karrierebeslutning, karriereutvikling, fire typer ungdomsliv

Summary

The goal for my dissertation has been to use future narratives as a method to see what type of information the youth communicates in the texts they've written. To use the future narrative has been exciting when meeting these youths on the verge of adulthood. What kind of dreams they have for the future, and how they plan to achieve them are things they have communicated to me through the texts.

In the theory part of my dissertation I have used theory regarding the method future narrative and regarding the analysis I do towards the end. The sociological aspect of future and career is central, and I have written about several different theories to find grounds for my analysis.

The result from the analysis show that youth thinks quite varied about the future considering dreams, thoughts and ambitions. Some are very targeted, while others are more open-minded. So everyone have some thoughts about their future, and reflected about it. By doing a narrative and thematic analysis of my results, I have shown that my method has helped me answer my thesis statement and research questions. The youth have through the thematic analysis shown that they think about the future, their career and life's big choices.

Key words: Future narrative, narrative career counseling, careership, career development, four projects of the self

Forord

På første skoledag ved Høgskolen i Innlandet var målet mitt å studere en halvårsenhet i karriereveiledning. I løpet av det året ble jeg bitt av “karriereveiledningsbasillen”, og søkte meg videre inn på masteren. Temaene og teoriene vi hadde lært om fenget meg og gjorde meg mer motivert til å studere for å kunne ta disse i bruk som rådgiver eller karriereveileder en gang i fremtiden. Den praksisrettede opplæringen ved Høgskolen i Innlandet var en motivator for å fortsette studiet.

Som lærer på ungdomsskolen har det hele tiden vært målet mitt å fokusere på aldersgruppen ungdom i oppgaven min. Vinklingen min, og metoden var vanskelig å bestemme meg for, fordi jeg opplevde mulighetene som uendelige.

Etter en kjøretur med en venninne ble jeg tipset om forskningen om de fire typene ungdomsliv som pågår ved Oslo Met. Da jeg leste og ble bedre kjent med forskningen, ønsket jeg å benytte meg av den. I veiledningen kom det frem av veilederne at de mente forskningen var prematur, som gjorde at jeg valgte å ikke ha hovedfokus på de fire typene ungdomsliv, men heller bruke det i drøftingsdelen.

Jeg bevegde meg mer og mer mot å bruke fremtidsfortelling som metode for å samle inn datamateriale jeg kunne jobbe med. Det er en metode som er lite brukt og som var vanskelig å finne mye teori om.

Veien frem til målet har vært lang, og langt ifra lett. Noen dager har det å jobbe med oppgaven vært spennende og interessant, andre dager har det vært kvelende. Takk til mannen min for alt han har gjort for familien vår, og hvordan han har tilrettelagt slik at jeg har fått tid til de skriveøktene jeg har behovd. For at jeg skulle komme meg helt i mål har og resten av familien hjulpet og støttet meg hele veien. Tusen takk!

Jeg må sist, men ikke minst, takke veilederen min, Tristram Hooley, for gode råd og fine samtaler i forbindelse med skriveprosessen.

Siri Skjebstad Granås, Mandal, 15.mai 2024

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	I
Summary.....	II
Forord	III
1 Innledning.....	- 1 -
1.1 Bakgrunn for prosjektet.....	- 1 -
1.2 Problemstillingen min.....	- 1 -
1.3 Min motivasjon for oppgaven	- 2 -
1.4 Oppgavens oppbygging	- 3 -
2 Teori.....	- 4 -
2.1 Kunnskapsgrunnlag	- 4 -
2.1.1 Litteratursøk	- 4 -
2.1.2 Tidligere forskning	- 5 -
2.2 Teori	- 7 -
2.2.1 Teoretiske perspektiver vedrørende metoden.....	- 7 -
2.2.2 Teoretiske perspektiver vedrørende analysen	- 12 -
2.2.3 Diskusjon av litteraturen	- 23 -
2.3 Relevansen til min oppgave	- 25 -
3 Metode	- 26 -
3.1 Vitenskapsteoretisk og filosofisk bakgrunn.....	- 27 -
3.1.1 Vitenskapsteori.....	- 28 -
3.2 Metode for datainnsamling.....	- 28 -
3.2.1 Fremtidsfortelling	- 29 -
3.2.2 Utvalg og rekruttering	- 29 -
3.2.3 Gjennomføringen.....	- 30 -
3.2.4 Mitt utvalg av tekster.....	- 33 -
3.3 Metode for analyse	- 33 -
3.3.1 Narrativ analyse	- 34 -
3.3.2 Tematisk analyse.....	- 35 -
3.4 Ethiske refleksjoner.....	- 38 -
3.5 Reliabilitet og validitet	- 39 -
4 Resultat og analyse	- 39 -
4.1 Kort introduksjon av deltakerne.....	- 40 -
4.2 Sammendrag av resultatet	- 40 -

4.3 Analyse av resultatene.....	- 41 -
4.3.1 Narrativ analyse	- 42 -
4.3.2 Rapport fra den tematiske analysen	- 49 -
4.4 Etiske refleksjoner rundt analysen	- 53 -
5 Diskusjon og drøfting.....	- 54 -
5.1 Narrativ analyse i møte med forskningsspørsmålene	- 54 -
5.2 Tematisk analyse i møte med problemstillingen	- 57 -
5.3 De fire typene ungdomsliv i elevenes fremtidsfortelling	- 57 -
5.4 Careership i elevenes fremtidsfortelling	- 60 -
5.5 Career development i elevenes fremtidsfortelling.....	- 62 -
5.6 Tolkingsfeil.....	- 63 -
6 Oppsummering og avslutning	- 64 -
7 Referanseliste	- 67 -
8 Vedlegg.....	- 71 -
8.1 Elevenes oppgave	- 72 -
8.2 Informasjonsskriv til deltakerne i studiet.....	- 73 -
8.3 Godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (Sikt).....	- 77 -

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Helt fra mitt første møte med rådgiveren på ungdomsskolen har jeg ønsket å jobbe som rådgiver for ungdom. Ikke fordi det var et dårlig møte og jeg tror jeg kan gjøre en bedre jobb, men fordi det var så spennende å prate med en voksen om mitt store "karrierevalg" som jeg skulle ta. Jeg opplevde meg hørt og sett, men i ettertid har jeg forstått at det ikke er så vanlig å kjenne på det i møte med en rådgiver eller karriereveileder.

Da jeg skulle skrive masteroppgave i karriereveiledning, opplevde jeg derfor valget av tema som lett. Jeg tenkte på ungdom, karriere og fremtiden, og stilte meg spørsmålet; *Hvordan kan ungdom bli møtt best mulig av en karriereveileder med tanke på fremtidig karriere?*

Jeg ønsket å se på hvordan jeg som karriereveileder eller rådgiver kan ha bedre forutsetning for å møte elevene i selve veiledningssituasjonen. Derfor ville jeg prøve ut en metode i klasserommet som kunne være et utgangspunkt for karriereveiledning med ungdom og voksne i etterkant. Målet med metoden er å se hva slags informasjon den gir meg med tanke på ungdommenes drømmer, tanker og ambisjoner for fremtiden.

Med tanke på bakgrunnen min og tankene mine i starten av masteroppgaven, ble spørsmålet ovenfor utgangspunktet for problemstillingen min nedenfor, og for selve prosjektet mitt.

1.2 Problemstillingen min

For prosjektet mitt har jeg utviklet en problemstilling. Den ble utviklet på bakgrunn av forskningsmetoden jeg ønsket å benytte meg av, og hvordan jeg ønsket å bruke metoden.

Min problemstilling er;

Hva slags tanker, drømmer og ambisjoner kommer frem i bruk av metoden fremtidsfortelling?

For å utdype problemstillingen min har jeg og utarbeidet forskningsspørsmålene nedenfor;

- 1. Hvordan kan vi bruke fremtidsfortelling i undervisningen som et hjelpemiddel for å gjøre elevene mer bevisste på egne drømmer og håp?*
- 2. Hvordan bidrar fremtidsfortelling til at elevene blir mer bevisst sine egne verdier, egenskaper og drømmer?*
- 3. Hvordan kan fremtidsfortellingene vise oss hvordan vi, karriereveiledere, best mulig kan møte ungdommene i karriereveiledning?*

1.3 Min motivasjon for oppgaven

Etter et par år litt utenom det vanlige med en pandemi som preget alles liv, merket jeg en interesse for ungdommenes fremtidstanker. I NAOB – Det Norske Akademis ordbok (2024) blir fremtidstanker definert som håpefulle tanker om hvordan noe vil arte seg i fremtiden. Det er denne definisjonen jeg bruker i oppgaven videre.

Ungdomstiden er psykologisk sett på som overgangen mellom barn og voksen. Den vestlige kulturen tenker at ungdomstiden er en lang periode hvor barnets identitet og den voksnes identitet blir ansvarliggjort i forskjellige situasjoner. I Norge er man rettslig voksen når man er fylt 18 år, men det betyr ikke automatisk at man kalles voksen. Flere som er over 18 år blir fortsatt kalt ungdommer, da oppførselen har en større betydning for begrepet ungdom enn selve alderen. (Tønnesson & Svartdal, 2021)

I min oppgave definerer jeg ungdom som personer som er opptil 20 år, og at ungdomstiden er perioden fra de kom i puberteten til de er rundt 20 år, som mest sannsynlig er før de ble tenåringer.

Så, hvordan påvirket en pandemi ungdoms tanker om fremtiden? Og hva tenker ungdom om fremtiden generelt? En økt bruk av sosiale medier, og hjemmeskole kan jo ha påvirket ungdommens tanker om karriere og fremtiden. Både i positiv og negativ forstand. For å få frem disse tankene og drømmene vil jeg bruke en metode for å samle inn datamateriale som jeg videre kan analysere og vurdere hvordan jeg kan bruke i en veiledningssituasjon i ettertid.

Jeg vil ikke sammenligne resultater fra før og etter en pandemi, da det er passende til en større oppgave, men jeg vil dykke ned i ungdommens fremtidstro i

dag. Derfor valgte jeg en eksplorerende problemstilling som tar for seg hvordan fremtidsfortellingene kan avdekke ungdoms fremtidstanker, drømmer og ambisjoner. Målet er å avdekke disse i en innholdsanalyse, og vurdere til slutt om eller hvordan fremtidsfortellingene kan være utgangspunkt for karriereveiledning.

Med tanke på rollene en har, så har jeg valgt å kalle respondentene mine for elev og veisøker om hverandre. Det er fordi karriereveiledning ikke er noe obligatorisk i videregående skole, men noe valgfritt. Elev brukes når det snakkes om elevene generelt. Veisøker brukes når det er snakk om noen som ønsker veiledning.

1.4 Oppgavens oppbygging

Dette første kapitlet har tatt for seg bakgrunnen for prosjektet mitt, og hvor motivasjonen min for temaet startet. Jeg har og beskrevet problemstillingen jeg vil forske på, og forskningsspørsmålene som følger. Hvorfor dette er relevant å forske på nevner jeg litt ovenfor, men jeg vil komme mer inn på dette senere i oppgaven.

Videre i andre kapittel er hoveddelen teori, men jeg tar for meg kunnskapsgrunnlaget mitt i starten og faglige avklaringer innflettet i teoridelen. Jeg går nærmere inn på teorien jeg baserer metoden min på, som er innenfor det konstruktivistiske karriereveiledningsfeltet. Deretter legger jeg frem teori som angår analysen som Hodkinson og Sparkes teori om careership og Eriksen med flere sin teori om de fire typene ungdomsliv. Til slutt vil jeg diskutere teorien og se på likheter og ulikheter, kritisere teorien og se på gyldigheten.

I metodekapitlet legger jeg frem min vitenskapsteoretiske bakgrunn, min valgte metode for datainnsamling og mine refleksjoner og erfaringer rundt bruken av metoden. Jeg ønsker å få frem hvordan jeg har brukt fremtidsfortelling, og diskutere styrker og svakheter ved gjennomføringen og valg av metode. Med tanke på utvelgelse av datamaterialet til bruk i analysen, vil jeg ta leseren med steg for steg i utvelgelsen. Jeg skriver og om hvilken metode jeg har valgt for å analysere resultatene jeg har funnet gjennom datainnsamlingen. Mot slutten av kapitlet tar jeg for meg reliabilitet og validitet i forbindelse med metodene jeg har valgt.

Det fjerde kapitlet vil være todelt. Den første delen vil være der jeg legger frem resultatene mine, og lar informasjonen fra tekstene snakke. Jeg vil komme med utdrag fra tekstene, og på den måten vise hva slags informasjon som kommer frem med tanke på fremtidstro, drømmer og ambisjoner med tanke på fremtiden og

karriere. Den andre delen vil så være en innholdsanalyse av datamaterialet hvor jeg analyserer og min stemme kommer mer frem.

I kapittel 5, Diskusjon og drøfting, vil jeg vise hvordan analysen kan besvare forskningsspørsmålene mine. Jeg ønsker å diskutere og drøfte funnene opp mot relevant teori fra teorikapitlet som kan være med på å vise en annen side av forskningsspørsmålene. I tillegg vil jeg drøfte om og hvordan informasjonen jeg får gjennom fortellingene kan bli brukt for å møte de ulike typene best mulig i karriereveiledning.

I det siste, og sjette kapitlet, samler jeg alt i en oppsummering og avslutning, og avslutter oppgaven med å kort presentere ulike alternativer for videre forskning av temaet mitt.

2 Teori

2.1 Kunnskapsgrunnlag

I dette delkapitlet vil jeg først legge frem hvordan jeg gjennomførte litteratursøk i starten av oppgaven, og hvordan jeg fant frem til litteratur som var aktuelt for min oppgave. Deretter vil jeg se nærmere på tidligere forskning gjort internasjonalt og nasjonalt om temaet jeg har valgt å skrive min oppgave om.

2.1.1 Litteratursøk

Da jeg begynte mine søk startet jeg på Google scholar med å skrive inn “Ungdom” og “karriere” i søkefeltet og trykket enter. Da dukket det opp veldig mange funn. Det var artikler og oppgaver om blant annet drop outs og stayere i videregående skole og det å gjennomføre videregående skole. “Fremtidsfortelling”/“framtidfortelling” var også søkeord jeg brukte, men det var lite relevante funn innenfor fagfeltet karriereveiledning og mer innen ledelse og bedriftsutvikling. Dette var da jeg brukte norske søkeord.

Jeg prøvde meg på engelske søk, og da dukket det mer opp. Jeg søkte da på “future scenario writing”. Resultatene ledet meg inn mot det narrative innen karriereveiledningsfeltet og Mark L. Savickas. Jeg brukte Oria med de samme søkeordene for å se om databasen hadde andre resultater. Etterhvert som søkingen

min gikk mot en avslutning kunne jeg se at det ikke var mye forskning på ungdoms fremtidsfortelling i forbindelse med karriere i Norge, og at jeg da måtte se mer på ungdoms tro på fremtiden i den tidligere forskningen.

2.1.2 Tidligere forskning

Brennan & O'Connell (2022) har forsket på hva ungdom fra lavinntektsfamilier tenker om fremtiden etter finanskrisen i 2008. De snakket med foreldre og ungdom i alderen 11-16 år fra England, Portugal og Norge, men endte kun opp med å bruke materiale fra England og Portugal. De så muligheten til å undersøke hva ungdommenes tanker om fremtiden var ut ifra deres livssituasjon på starten av voksenlivet. Resultatet de fikk var at ungdommene svarte på ulike måter. Noen tenkte ikke på fremtiden, mens andre nevnte drømmer men mente at de ikke var oppnåelige. Andre beskrev konkrete drømmer som var lettere å nå. De mener at tankene ungdom har om fremtiden henger sammen med deres livssituasjon økonomisk sett, hva som skjer i omgivelsene med tanke på finanskrisen og de begrensede ressursene for familien med tanke på endringer i arbeidsmarkedet.

Ved å gjøre en undersøkelse av universitetsstudenter i USA og Taiwan ønsket Ryota Ono å se på hva slags fremtidsbilder de har. Hva slags syn de har på fremtiden avhenger av hva slags holdning de har til den, og hvordan de lever livet i nåtiden. Han mener det er viktig å se på unges fremtidsbilder fordi de nettopp er de som skal bygge opp samfunnet i fremtiden. Verdier, fremtidstanker og hvordan fremtidsbildene hang sammen med livet de levde i dag, var eksempler på funn han gjorde i forskningen sin. (Ono, 2003)

Woodman (2011) har gjennomført et kvalitativt forskningsprosjekt hvor han har intervjuet 50 unge mennesker mellom 18-20 år om deres tidsorientering og holdning til fremtiden. Et spørsmål han ønsket å undersøke var om unge så på fremtiden som et prosjekt fylt med valg som var deres personlige prosjekt alene. Han gjorde seg to observasjoner som er verdt å nevne. For det første at de unge var gode til å variere strategier for å både kunne tenke på fremtiden og nåtiden samtidig. For det andre er det å drømme om fremtiden, men samtidig nyte nåtiden, ikke noe individuelt prosjekt, men noe som skjer i samhandling med omgivelsene.

Covacevich, Mann, Besa, Diaz & Santos (2021) har på vegne av OECD gjort forskning på hvordan unge tenker om jobb og karriere i sitt fremtidige voksenliv. De

har sett på datamateriale fra Australia, Danmark og Sveits. Funnene deres forsterker det andre allerede har antatt; Nemlig at unges ambisjoner om karriere, motivasjon og forventning til yrkeslivet henger sammen med positive arbeidskraftsresultater, selv i tider med økonomiske utfordringer som i forbindelse med COVID-19.

Thomas Hansen, seniorforsker ved OsloMet og Folkehelseinstituttet, har vært med og skrevet rapporter fra Ungdata-undersøkelsene som er gjennomført av NOVA, OsloMet. I disse rapportene har de sett en endring i resultatene med tanke på fremtidstro. "I alle generasjoner har unge hatt en tro på at de vil få det bedre enn foreldrene sine. Dette har stoppet opp med denne generasjonen av ungdom" (Jakobsen, 2022). I 2022 svarte 69% at de trodde de ville få et lykkelig liv, i forhold til 74% for åtte år siden. En endring har skjedd. De unge er mer bekymret for fremtiden med tanke på økonomi, jobbmuligheter og boligutsiktene i følge denne undersøkelsen. Miljøutfordringene, krig og uro i verden og klimaendringer er grunner ungdom oppgir som gjør dem mest bekymret. (NHO, 2022)

At familien betyr noe for unges tro på fremtiden og seg selv er ikke noe nytt. Foreldre har hatt en sterk påvirkning med tanke på yrkesvalg og karrierevalg til unge i lang tid. I noen familier har barn "arvet" yrkesvei av foresatte. De voksne opplever i tillegg at ungdom lytter til dem. Da er det viktig med nok kunnskap om mulighetene ungdommene har. Dette kan være en utfordring da mye har endret seg skolemessig fra foreldrenes generasjon til nå. (NHO, 2022)

Andre forskere ved NOVA, OsloMet har forsket på ungdoms liv i dag, og deres fremtidstro og typer ungdomsliv. De har intervjuet 81 ungdommer fra de var 12-13 år i 2018 og frem til nå, og kommet frem til at det finnes fire ulike ungdomstyper; *Den lokalt forankrede, den selvsikre optimisten, den sårbare og satseren*. (Ødegård & Pedersen, 2021, s. 24) Disse fire ungdomstypene har ulike "drivkrefter" i seg. Noen finner trygghet i det kjente og forutsigbare, mens andre drømmer stort om fremtiden og vil opp og frem, hoppe ut i det ukjente. Disse ungdomstypene ønsker jeg å bruke i analysedelen senere i oppgaven, da jeg vil analysere fremtidsfortellingene ut fra denne firer-inndelingen.

Fordi jeg bor på Sørlandet og henter min empiri herfra, ønsker jeg å se nærmere på unge i Agder. I Ungdata-undersøkelsen viser resultatene for Agder at det går for det meste greit med ungdom i Agder. Sammenlignet med gjennomsnittet ellers i landet svarer ungdom i Agder noe høyere rundt utsagnet "livet mitt er bra". Et stort flertall er fornøyd med foreldrene sine, har stor fremtidstro, og har nære

venner. Men forskerne ser en økning fra 2019 når det gjelder angst, indre uro og nervøsitet. Kompetansesenter rus - region sør (KORUS Sør) har i tillegg sett nærmere på sammenhengen mellom søvn og psykiske helseplager, og lagt merke til at 44% av jentene som har sovet seks timer eller mindre har et høyt nivå av psykiske plager. De mener det er klare sammenhenger mellom søvn og psykiske helseplager og sier funnet i Agder er spesielt spennende. (Ungdata, 2022)

Jeg vil nå gå nærmere inn på teori som er sentralt for oppgaven min og min analyse.

2.2 Teori

I arbeidet med denne oppgaven, har jeg gjort meg kjent med teori som jeg mener er relevant for å danne meg et bilde av hva slags teorigrunnlag jeg bygger oppgaven på og som kan være med på å besvare problemstillingen min.

Jeg har valgt flere teoretikere innen konstruktivistisk og narrativ karriereveiledning som jeg vil legge frem i dette kapitlet som omhandler metoden jeg har valgt å bruke for å samle inn datamateriale. Det er blant annet Vance Peavys konstruktivistiske tilnærming til karriereveiledning og Mark L. Savickas tanker om "narrative counseling" jeg ønsker å fordype meg i. Jeg har også tatt for meg Kolbs læringsteori.

Deretter vil jeg gå nærmere inn på teori som er relevant til analysen av datamaterialet som Phil Hodkinson & Andrew C. Sparkes sine tanker om "careership theory", Bill Laws karrierelæringsteori og de fire typer ungdomsliv forsket frem av Eriksen, Stefansen og Ødegård ved NOVA, Oslo Met.

Jeg ønsker å avslutte kapitlet med å diskutere litteraturen jeg har lagt frem, vise hvordan den er relevant til oppgaven min og undersøke gyldigheten til forfatterne, og det de legger frem.

2.2.1 Teoretiske perspektiver vedrørende metoden

Metoden jeg har valgt for å samle inn datamateriale for å besvare problemstillingen min er fremtidsfortelling. Sentralt i fortellingen skal temaet karriere være. Karriere kan bli oppfattet på flere ulike måter. Noen får assosiasjoner til at karriere betyr å være vellykket i arbeidsfeltet, mens andre mener at "alle mennesker har en karriere" (Gaarder & Gravås, 2011, s. 23). Begrepet livslang karriere er noe som har blitt mer

brukt av karriereforskere nå til dags, og da menes det at man tenker på hele livet som en karriere, ikke bare det området som har med utdanning og arbeid å gjøre. Karriere og karriereveiledning er verktøy på den livslange læringsveien.

Karriere i Norge handler om det å rett og slett være til, hvordan folk flest løser dette, og hvordan man gjennom arbeidslivet utveksler innsats og belønning med fellesskapet rundt seg. For at karriereveiledning skal bli et godt verktøy i velferdsmodellen i Norge, bør karrierebegrepet brukes, bearbejdes og innarbejdes i den norske arbeidskulturen slik at det på sikt konnoterer det som er vanlig, kjent og normalt. (Bårdsdatter Bakke, 2018, s. 106)

Plant (2018) mener at ikke alle har en karriere og at "karriere" som begrep har blitt erobret av karrierelivsformen, som er en av tre inndelinger gjort etter livsformsanalysen. Det som ble konkludert av de som gjennomførte livsformsanalysen, er at ikke alle har en karrierelivsform. Det er til og med noen som tar helt avstand fra karriere.

I min oppgave er jeg enig med både Gaarder, Gravås og Plant, og mener at alle mennesker har en karriere fordi alle har gått en form for grunnskole og har tatt karrierevalg med tanke på språkvalg og valgfag på ungdomsskolen, eventuell utplassering eller å droppe ut. Samtidig tar jeg avstand fra generaliseringen til Gaarder og Gravås om at alle mennesker har en karriere, og støtter meg til Plant med tanke på at noen tar avstand fra karriere.

Karriere er en del av de fleste mennesker og mennesker er historiefortellende dyr. Vi trenger narrativer, eller fortellinger, for å finne mening i ting rundt oss. Vi er vandrende narrativer, og som Bode og Dietrich nevner nedenfor; Narrativer produserer næring til oss for at vi skal eksistere og finne mening og retning i livet.

Narratives are all-pervasive. We need them, because they produce the nutrient solution in which we exist – as beings that are absolutely dependent upon meaning and purpose, upon sense and direction. It is a good environment for us that saturates us with stories, or, more precisely: that gives us both the raw material and the cultural, discursive techniques and the

instruments to produce what we so urgently need: meaning. (Bode & Dietrich, 2013, s.7)

Det er retningen, og meningen som Bode og Dietrich nevner ovenfor som gir narrativer en stor makt i livene våre.

En narrativ holdning til karriereveiledning kommer under det tredje karriere teoretiske paradigmat ifølge Savickas (2015). De ulike paradigmene til Savickas har blitt fritt oversatt til norsk av Erik Hagaseth Haug (2018, s.23), og da ble det tredje paradigmat kalt et "konstruktivistisk paradigme" (designing).

Historisk sett har ikke karriere vært noe man konstruerer, men noe man matcher med (Parsons, 1909; Holland, 1997). Man utvikler egenskaper som skal passe til et yrke eller en jobb. Denne "gamle" måten å se på karriere og yrkesveiledning på, tok mer utgangspunkt i en person som et objekt, og tok ikke hensyn til subjektets livserfaringer eller meninger. Det vil andre forskere gjøre noe med.

2.2.1.1 Karrierekonstruksjonsteori og sosiodynamisk veiledningsmodell

Det er flere forskere innen karrierekonstruksjonsteori jeg vil legge frem i dette kapitlet. Hovedfokuset er i starten på Savickas og Peavy, og senere vil jeg innom Bill Law under teorien om analysemetoden.

Vance Peavy

Ifølge Vance Peavy er det å kunne jobbe med menneskers fortellinger noe av det viktigste en kan gjøre som karriereveileder innenfor det konstruktivistiske karriereveiledningsfeltet. Det handler ikke om å komme frem til en fasit sammen med veisøker, men å samkonstruere ulike alternative fremtider med dem. Det vil si at veisøker og veileder er likestilte og det er ikke et tydelig maktforhold mellom dem. (Schulstok, 2020)

Språkets makt er viktig for Peavy. "Peavys konstruktivistiske ramme for veiledning er altså først og fremmest en tenke- eller forholdemåde, hvor veiledning presenteres som et sprogspil og ord, som de værktøjer, der konstruerer og forfatter et liv" (Højdal, 2018, s.22). Det er altså møtet med individet og dens språk, fantasi og intelligens som påvirker og leder karriereveiledningen.

"Leverom" er et begrep Peavy bruker som kan knyttes til Bourdieus *habitus* (ref. 2.2.2.1 Careership). Leverommet handler om hvordan vi oppfatter verden,

hvordan vi selv er og hvordan vi er med andre. Det er leverommet som ifølge Peavy er vårt kompass når vi handler. Det blir konstruert gjennom erfaringer en gjør i livet. (Højdal, 2018). Det er betydningen av alt rundt individet som gjør at Peavy har utviklet den sosiodynamiske veiledningsmodellen.

Utforsking av fremtiden er en metode som inngår under Peavys sosiodynamiske veiledningsmodell. "At kunne forestille sig fremtiden kan sætte personer i stand til at kaste sig ud i noget ukendt eller at se et livsforløb for sig" (Højdal, 2018, s.79). Ved å jobbe med fremtidsscenarioer kan man ifølge Peavy utruste mennesker til å blant annet prøve ut det som er ukjent.

Som karriereveileder har man en viktig rolle i å støtte veisøker i å se for seg ulike fremtidsscenarioer. Det er både fordeler og ulemper med slik en utforsking. En av fordelene er at ved å sette ord på mulige fremtider, så vil målet veisøker ønsker å jobbe mot bli tydeligere. En av ulempene er at det krever at veisøker faktisk er i stand til å forestille seg en fremtid. Ikke alle er klare for det, og det avhenger både av alder og modenhet og erfaringer i livet. Det er jo og sentralt at veisøker må ha tilgang til ressursene som kreves for å nå den ønskede fremtiden. Dersom de skisserer en fremtid uten å ha tilgang til det som kreves for å leve ut det scenarioet de ønsker, så kan dette skape skuffelse eller nederlag.

Mark L. Savickas

Mark L. Savickas er ledende innen karrierekonstruksjonistisk veiledning. Karrierekonstruksjonsteorien ønsker å ta mer hensyn til subjektet og dets erfaringer og forestillinger om seg selv. Forskere innen feltet mener at betydningen individet tar med seg inn i karrierevalg er konstruert gjennom deres syn på omgivelsene sine, altså at de er basert på hva som er viktig for dem på det personlige og sosiale plan. (Barnes, 2011) Savickas skriver om dette i flere bøker og blant annet i *Career Development and counseling - Putting Theory and Research to Work* (Brown & Lent, 2005) hvor han tar for seg de tre tingene som karriereveiledere innen karrierekonstruksjonsteorien må lytte til. De er ;

1. yrkespersonligheter (Vocational personality)
2. karrieretilpasning (Career adaptability)
3. livstema (Life theme)

Yrkespersonligheten bør man bli kjent med fordi det gjør individet fra et objekt til et subjekt ved å undersøke hva slags forestillinger subjektet har om seg selv, og sine omgivelser. I tillegg kan individets personlige oppfattelser som ideer og følelser om sin egen situasjon og sitt eget liv avsløre en hensikt. Og hensikten gir sitt utslag i livstemaene til individet.

Et livstema er basert på hvordan individets levde liv påvirker troen og tankene om fremtiden eller situasjonen den er i nå. Erfaringer og opplevelser er med på å forme livstema i et menneskes liv. I et karrieresperspektiv så handler dette om hvordan arbeidserfaringer har gitt, eller ikke gitt, et menneske en følelse av verdi, og dermed bekreftet noe i et menneske som det har tatt med seg videre. Dette, sammen med karrieretilpasningen, utgjør grunnlaget for personens livstema. Som karriereveileder kan vi søke etter å finne meningen bak hvorfor ting ble som de ble, eller hvorfor den personen reagerer slik den gjør, for å avdekke livstema og individets tanker.

Karrieretilpasning, eller career adaptability, er den tredje komponenten som utgjør karrierekonstruksjonsteori i følge Savickas. "...that is, the attitudes, competencies, and behaviors that individuals use in fitting themselves to work that suits them" (Savickas referert i Brown & Lent, 2005, s.45), altså oppførsel, kompetanse og holdning som individene tilegner seg i møte med en jobb som passer dem. Det handler om å tilpasse seg og endre seg med tiden. Det er altså ikke en statisk greie, men noe som endres ut ifra erfaringene individet gjør.

2.2.1.2 Kolbs læringsteori

David Kolb har presentert en modell som kalles Kolbs læringssirkel. Den har en lignende tanke om læring som Savickas har om tilpasning. At læring og erfaring er noe som ikke er statisk men som er noe syklisk. Læring skjer på bakgrunn av erfaringer individene gjør, og deretter blir denne erfaringen tenkt gjennom, og man lærer noe av den før man prøver ut det man har lært. Slik går det i en sirkulær bevegelse. Det vil si at læring skjer hele tiden, det er ikke noe som man blir ferdig med.

Med tanke på Savickas sitt syn på tilpasning, så ser jeg det slik at man gjør seg erfaringer i arbeidsmiljøet sitt, tenker over det som er erfart, lærer noe av erfaringen, og endrer på erfaringen som er gjort for å prøve ut det en har lært og deretter tilpasse seg enda bedre omgivelsene en er i.

Kolbs lærings sirkel krever mye av individet med tanke på nivå av refleksjon. Individet må være såpass engasjert i erfaringer som blir gjort at de klarer å reflektere over andre mulige reaksjoner eller løsninger, tolke og handle ut fra refleksjonene som er gjort. (Haug, 2018) Det beste er om individet går gjennom de fire stadiene i en konkret situasjon uten å ha opphold i prosessen. En kan og gå inn i lærings sirkelen på hvilket som helst stadium, alt ut fra refleksjonsnivå og erfaringene som er gjort.

Dersom man som karriereveileder ønsker å lære veisøkerne om karrierevalg, så kan første steg på veien være å spørre veisøkerne om å tenke over deres erfaring med karrierevalg. Deretter vil det være å konkretisere det ved at de setter ord på sine karrierevalg og ser konsekvensene av karrierevalgene som er tatt. Neste steg er at elevene kan tenke over hva som lå eller kan ligge bak karrierevalg. Videre kan karriereveilederen utfordre veisøkerne til å handle på de alternativene som dukket opp i forrige stadiet og se hvilke erfaringer som blir gjort ut ifra.

Både Savickas og Peavy er to sentrale mennesker innenfor konstruktivismen i karriereveiledningsfeltet hvor veisøkers erfaringer er med på å forme dem, og prege hva slags liv de enten jobber mot eller forestiller seg. I neste del av kapitlet vil jeg legge frem teori som omhandler analysen av datamaterialet mitt.

2.2.2 Teoretiske perspektiver vedrørende analysen

Datamaterialet som er samlet inn er fortellinger, eller narrativer, som elever har skrevet. For å kunne analysere dem er det flere teoretikere og deres begreper jeg ønsker å dra frem. Først vil jeg gå nærmere inn på Hodkinson og Sparkes sin teori om careership, deretter vil jeg se mer på Law sin career development teori, og til slutt vil jeg se på forskningen om de fire typene ungdomsliv som er gjort i Norge fra 2018 og frem til nå.

2.2.2.1 Careership

Begrepet careership er et samlebegrep for en teori utviklet av Hodkinson og Sparkes (1997). Det er en sosiologisk teori om karrierebeslutning som de har utviklet på bakgrunn av flere studier gjort av dem selv, og av andre forskere, på andre steder i verden. Hodkinson og Sparkes har belaget teorien på forskning gjort i England, men karrierebeslutning er noe alle i verden gjør, og det kan derfor dras paralleller til Norge

og mitt prosjekt her. Jeg vil først se nærmere på teorien om careership og hva som er grunnlaget for teorien.

Å ta avgjørelser om karriere eller jobbsituasjon er noe de fleste kommer borti i løpet av livet sitt. Det er en omstendelig situasjon man gjerne er i når man tar disse avgjørelsene, og den sosiologiske vinklingen på karrierebeslutninger er noe som er relativt nytt innen fagområdet. Ved å bruke arbeidet til den franske sosiologen Pierre Bourdieu, om hans teori rundt *habitus*, utviklet de en sosiologisk teori om hvordan karrierebeslutninger blir gjort som gir et nytt teoretisk perspektiv på det å ta avgjørelser om karriere.

De så at bakgrunnen til ungdom, deres kjønn, etnisitet og klasses tilhørighet var med på å påvirke ungdom sine valg innen karriere på en mer sammensatt måte enn hva en tenkte før. Andre forskere har og sett på at bosted, eller geografisk tilhørighet, kan påvirke valgmulighetene i positiv og negativ retning. Hodkinson og Sparkes mente at disse forskningsresultatene fort kunne implisere et deterministisk synspunkt på valg innenfor karriere som så mer bort fra det sosiologiske rundt valg. Hvordan ungdom tenker når de tar valg om sin karriere, prosessen bak valgene og hva de baserer seg på bakgrunn av, er noe de ønsket å fokusere mer på i sin teori enn hva andre hadde gjort funn av før. De kritiserer tidligere forskning på denne måten;

“No attention is paid to the actual decision-making, other than the assumption that it is a simple, technically rational process, where (young) people assess their own abilities and interests, evaluate the range of opportunities which are available to them and then make a choice which matches ability to opportunity” (Hodkinson & Sparkes, 1997, s.31)

Karrierevalg gjennom tidene

Karrieremulighetene og arbeidsmarkedet har utviklet seg mye de siste 100 årene. Bare i løpet av den teknologiske revolusjonen etter internettets inntog, har det skjedd en utvikling. Ifølge Osipow og McNeill (begge referert i Hodkinson og Sparkes, 1997), så er det tre teorier innen karrierevalg som dominerer. Den første er teorien som kanskje har de eldste røttene.

Den første er teorien som omhandler matching og at karriereavgjørelser er noe som ble gjort basert på å kjenne til hvilke egenskaper, interesser og personlighet en person har og deretter velge en yrkesvei som passer til disse egenskapene.

Matching kan vi fortsatt møte i dag, med tanke på ulike tester ungdom eller voksne kan gjennomføre for å “finne ut” hva de skal bli eller velge av studieretninger eller yrkesveier.

Den andre teorien er utviklingsmodellen til Ginsberg og Super (begge referert i Hodkinson og Sparkes, 1997) som sier at det er flere utviklingstrinn i en avgjørelse, og at en ung person ikke har samme forutsetning til å ta gode karrierevalg som en eldre person fordi den ikke er moden nok. Kritikken mot denne tankegangen er at det er en annen person enn ungdommen som avgjør om karrierevalget var godt nok eller ikke. Begge de to første teoriene nevnt her har en begrenset forbindelse med det psykologiske perspektivet ved valg og ser lite på påvirkningen omgivelsene har på valgprosessen.

Den tredje modellen er kalt den sosiale læringsteorien. “This theory does address the interaction of social and cultural factors on decision-making and acknowledges that they become enmeshed in an individual's identity, as life develops and experiences are accumulated” (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 32). Denne modellen involverer de sosiale og kulturelle faktorene som påvirker et menneskes liv, og anerkjenner påvirkningen det kan ha på valg. Det som skiller denne tredje modellen med teorien til Hodkinson og Sparkes er at de mener at de sosiale og kulturelle faktorene er integrert i mennesket, og ikke en utenforliggende påvirkning slik Krumboltz mener i den tredje modellen.

Det er tre trekk de tre øvrige modellene har til felles og de er at det å ta avgjørelser er en individuell prosess, at det er en rasjonell handling og at avgjørende faktorer for et valg, er fortsatt påvirkning av individet. De tar ikke for seg tilfeldighetens makt, eller den raske utviklingen i samfunnet som gjør at arbeidsmuligheter åpner eller lukker seg for ungdom.

Teorien om careership ønsker å dekke tre manglende perspektiver i tidligere forskning. Jeg vil gå nærmere inn på hva de er når jeg nå skal legge frem teorien til Hodkinson og Sparkes.

Første funn; Pragmatisk rasjonell avgjørelsestaking

Tanken bak det første funnet var å blande sosiale og kulturelle faktorer med personlige valg. De så i funnene sine at ungdom kanskje ikke tok valg helt som forventet, men at det var en rasjonell tanke bak. Noen valgte en yrkesvei eller avviste en yrkesvei basert på personlige erfaringer, enten ved å selv ha prøvd ut yrket eller

ved at de har pratet med noen i omgangskretsen sin som har god kunnskap om yrket. I tillegg var avgjørelsene de tok pragmatiske, som vil si at de var tilpasningsdyktige avgjørelser og ikke systematiske, slik tidligere forskere antok. Avgjørelsene ungdommene tok var mer sammensatte. De hang sammen med konteksten de ble tatt i, og mulighetene de hadde. De ble tatt når ungdommen var klare for å ta de, og de var påvirket av følelser, altså ikke helt rasjonelle.

Avgjørelser om karriere kan altså bli sett på noe sammensatt som baserer seg på konstruksjoner som omgir personen av sosial og historisk art. "Career decisions can only be understood in terms of the life histories of those who make them, wherein identity has evolved through interaction with significant others and with the culture in which the subject has lived and is living" (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 33). Kulturen påvirker på den måten at den som tar avgjørelser har lagd seg en virkelighet basert på kulturen den har vokst opp i. Og den virkeligheten er integrert i personen og dens måte å se verden på, som igjen påvirker hvordan personen tenker i avgjørelsestaking.

Tidligere ble Bourdieu nevnt, med tanke på hans påvirkning på Hodkinson og Sparkes. Konseptet *habitus* er noe som de har tatt med seg fra den franske sosiologen. "This concept encapsulates the ways in which a person's beliefs, ideas and preferences are individually subjective but also influenced by the objective social networks and cultural traditions in which that person lives" (Hodkinson & Sparkes, 1997, s.33). *Habitus* er altså et sammensatt begrep som omfatter hvordan en person er et individ med tanker, tro, ønsker, som samtidig blir påvirket av omgivelsene de lever i. Det er en del av mennesket. *Habitus* utvikles gjennom et samspill mellom identitet og kultur, og er integrert i mennesket. Det påvirker hva slags avgjørelser som blir gjort og hvordan de blir tatt. *Habitus* sammen med arbeidsmarkedets muligheter utgjør valgmulighetene individet står ovenfor. De er tett knyttet sammen og påvirker valgene og mulighetene en person tar og har. Mulighetene er ikke nødvendigvis alltid noe som er tilgjengelig, men noe som må gjøres tilgjengelig ved for eksempel å kontakte en praksisplass eller ta kontakt med omgangskretsen sin for å få en arbeidsmulighet.

Andre funn; Maktforhold innen opplæringsfeltet

Her blir et annet av Bourdieus begrep brukt når de undersøker ungdoms karrierevalg, nemlig *field*. Han sammenligner *field* med et spill, hvor alle involvert i et karrierevalg er spillere og det foregår et spill om maktforhold mellom de ulike

spillerne. Spillet har regler og retningslinjer en må forholde seg til. Maktforholdet blir avgjort ut fra spillernes makt og ressurser. Ifølge Bourdieu tar hver spiller med seg en form for kapital inn i spillet. Kapitalen kan være økonomisk, sosial, kulturell eller symbolsk (Hodkinson & Sparkes, 1997, s.36). Denne kapitalen kan være med på å gi en makt som igjen kan være med på å gjøre slik at man kan påvirke reglene i spillet på den ene eller andre måten. Den samme kapitalen kan være positiv, negativ eller nøytral i ulike situasjoner. Tatoveringer kan være positivt dersom man kjenner en tilhørighet til tatoveringsmiljøet, men kan være negativt om man ønsker en jobb innen politi eller toll. I andre jobbsammenhenger kan tatoveringer være noe nøytralt, altså noe som ikke påvirker inntrykket av yrkesgruppen eller jobben. Dersom en ungdom for eksempel har en forelder som er uføre, altså ikke jobber, og ikke har et stort sosialt nettverk, så kan kapitalen ungdommen har med seg inn i jobbmarkedet være med på å begrense mulighetene i følge Bourdieu.

Tredje funn; Transformasjoner, vendepunkter og rutiner

Det tredje perspektivet eller dimensjonen av karrierevalg handler om livsløpet. Noen mener at det å tilpasse seg en jobb er som å begynne et løp på en karrierebane. Denne banen går en vei, og både bakgrunn og historisk, kulturell kontekst vil påvirke denne banen. Tanken om denne karrierebanen er ganske matematisk, og man tenker at man kan forutsi hvordan et arbeidsliv vil utvikle seg fordi personen har begynt på den karrierebanen og ikke en annen. Dette er en tanke som ofte overføres til yrkesgrupper, altså arbeidsfellesskap, men som kan være vanskelig å overføre til et individuelt ståsted.

Hodkinson og Sparkes henviser til Strauss når det gjelder begrepet vendepunkter. Vendepunkter kan bli funnet i alle livets områder mener han. Et vendepunkt kan være å få en høyere stilling, men det kan og være å miste jobben på grunn av omstrukturering. Det som Strauss har til felles med forskere som har sett eller vinklet vendepunkt på andre måter, er at "At a turning-point a person goes through a significant transformation of identity" (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 39).

Det studiet til Hodkinson og Sparkes kunne vise var at de kunne se tre ulike typer vendepunkt. De er ikke nødvendigvis separate, og kunne fint kombineres i ett vendepunkt. Det første vendepunktet er strukturelt, som vil si at det handler om eksterne strukturer som for eksempel om en elev som har valgt yrkesfag skal ut i lære eller fortsette med påbygg etter to år på videregående skole. Andre vendepunkt kan være initiert av individet selv. Det vil si at individets makt er sentral og påvirker

karrierevalg som blir tatt. Det tredje vendepunktet kan være tvunget på en. Det kan være en ulykke som skaper et vendepunkt som igjen er med på å forandre en persons identitet. Flere av disse vendepunktene kan man ikke forutse, og det gjør at modellen om karrierebanen mister sin makt om karrierevalg. Vendepunktene er med på å endre *habitus* til personen som står midt i det. I hvor stor grad det endres varierer ut i fra vendepunktene form og grad.

Et vendepunkt medfører nye rutiner. Noen rutiner er bekreftende, som vil si at de bekrefter karrierevalget som er tatt, og at den nye identiteten som blir skapt gjennom vendepunktet er som ønsket. En annen rutine kan være motstridende fra hva personen har håpet og ønsket ved et vendepunkt. Det kan være en person har gjort et karrierevalg med forventninger som ikke blir møtt, eller at arbeidssituasjonen i praksis er annerledes enn forventet. En tredje type rutiner kan være sosialiserende. At gjennom en arbeidssituasjon hvor et individ finner tilhørighet, så kan en drøm eller et ønske om et annet karrierevalg endres. Eller at identiteten som en person hadde sett for seg i sitt fremtidige yrkesliv forandres på grunn av en sosialisering i et annet yrke. Rutiner kan og være forskyvende. Dersom en person har en yrkesidentitet de ikke lenger kan opprettholde på grunn av en ulykke eller en sykdom, så kan det være vanskelig å akseptere en endring. De klarer rett og slett ikke å gi slipp på sin ønskede yrkesituasjon. Den siste typen rutiner som de har sett er de rutineene som er utviklende fordi en person forandrer seg eller "vokser ut av" sin opprinnelige yrkesidentitet. Det trenger ikke å være noe smertefullt eller stort som skjer i endringen, men man kan se på det som en naturlig utvikling.

Careership er derfor en mer sammensatt sosiologisk modell innen karrierebeslutninger. Individet er ikke en del av sine omgivelser, men omgivelsene er en del av individet. Alt er med på å påvirke hvordan valg blir tatt og hvilke valg som blir tatt. Teorien om careership anerkjenner det uforutsigbare uten at det blir noe eksternt for individet.

2.2.2.2 Career development

Bill Law fra England er forgjengeren til Hodkinson og Sparkes, og han har sett mye på hvordan career development, eller karriereutvikling, skjer blant ungdom. I en artikkel ser han på utviklingen som har skjedd gjennom årenes løp og tar for seg sentrale teorier om hvordan interaksjon med samfunnet rundt ungdommene er med på å påvirke karriereutviklingen deres.

Artikkelen hans begynner med en fremlegging av hvordan teorier endrer seg når samfunnet endrer seg. Karriereutvikling er altså ikke noe statisk, men noe dynamisk som forandrer seg etter forholdene. I tillegg viser han at de nye teoriene som ender opp med å dominere over de som har vært, ønsker å løse utfordringer med de tidligere teoriene som de mener ikke blir løst. Til sist ønsker han å vise at hver nye generasjon streber etter å oppnå en form for forbindelse med den sosiale og kulturelle konteksten som den lever i.

Som Hodkinson og Sparkes begynner Law med matching teoriene. Frank Parsons grunnla teorien i et samfunn i Boston hvor det var mange ulike nasjonaliteter og mange som trengte arbeid. Da ble teknikken matching nyttig hvor de så på egenskaper til individet og ville finne en jobb hvor egenskapene ble brukt.

Deretter mener han det går videre til mer humanistiske teorier. De humanistiske teoriene hadde mer fokus på individet og dets erfaringer og opplevelser og at hvert individ kunne oppleve en situasjon ulikt. Noen forskere så og at individet ikke lenger søkte jobb av økonomiske grunner, men mer fordi de ønsket en form for bekreftelse på sine egenskaper og en selvrealisering. Super's life-space-life-span-teori kommer blant annet inn under den humanistiske kategorien. "These ideas invite an understanding of career development in terms of whole persons, each uniquely responding to his or her feelings, needs, and growing experience" (Law, 1981, s.144).

Fra 1960-tallet og fremover ble fokuset rettet mer mot funksjonalistiske teorier, som heller mer mot sosiologien. "Functionalism examines how the social institutions that make up society, such as the economy, education, family, religion, and media, all perform a useful purpose, and also influence members of society" (Nickerson, 2024). De sosiale kreftene rundt individet fikk altså mer fokus, og man så på hva slags påvirkning det hadde på individets valgmuligheter.

Sosiologer har fortsatt tanken til funksjonalistene, og har snevret det inn noe. "These conceptions suggest that the way in which who-does-what in society is decided is the product of a plurality of interpersonal transactions conducted in local settings, and on the basis of interaction within and between groups of which the individual is a member - the 'community'" (Law, 1981, s.145). Det er altså samspillet mellom individet og hans eller hennes miljø som de mener er avgjørende for personens valg av yrke eller arbeid. Og vår forståelse av omgivelsenes påvirkning er viktig i møte med individene i karriereveiledning.

Studier gjort på karriereutvikling, det sosiologiske i utdanning, det sosiologiske i skoler, og andre internasjonale funn er med på å bekrefte det Bill Law ønsket å vise i begynnelsen av artikkelen. Han ønsket å bevise omgivelsenes påvirkning på karriereutvikling.

Denne karriereutviklingen mener han skjer i samspill med samfunnet. Samfunnet er både en motiverende faktor, noe som modererer den sosiale posisjonen individet har og påvirker på ulike måter. Det påvirker blant annet hva slags forventninger samtiden har, og hva slags tilbakemelding som blir gitt, støtten som blir gitt og hva slags forbilder som blir møtt i samfunnet. Informasjonen som blir kommunisert gjennom samfunnet, via media og andre kommunikasjonsplattformer er også med på å påvirke.

Han mener at det er avgjørende hvordan individet klarer å tilpasse seg den raske utviklingen i samfunnet med tanke på karriere. Det er altså hans anbefaling at gjennom skolen eller andre instanser individet møter i livet, så vil denne tilpasningsdyktigheten utvikles eller læres.

“Of the evidence we have examined, that relating to the outcomes of a conception of guidance based on a community-interaction theory of career development - in which a plurality of perspectives can lead to the use by the individual of a range of ways of thinking about possible selves in possible futures - seems to offer the best promise of an appropriate response (Law, 1981, s.156).

2.2.2.3 Fire typer ungdomsliv

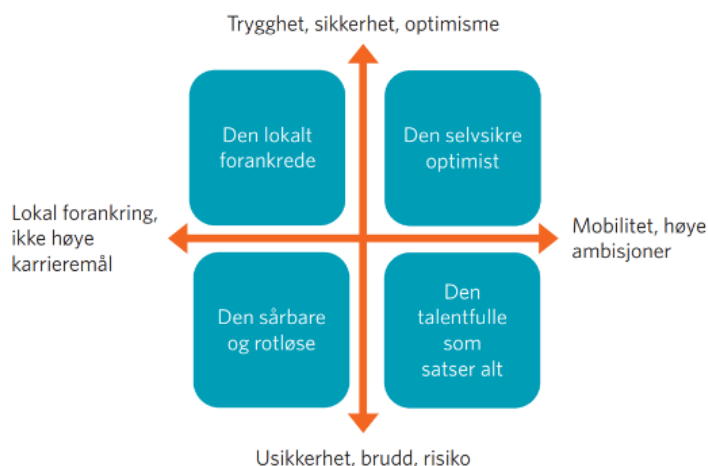
Eriksen, Stefansen og Ødegård ved OsloMet - storbyuniversitetet startet et langvarig forskningsprosjekt i 2018 som har overskriften *Ungdom i endring*. Det er 81 ungdommer som har blitt fulgt opp fra de var 12-13 år gamle gjennom intervjuer og undersøkelser fra fire ulike steder i Norge. De har og intervjuet foreldrene, og målet for prosjektet er å se på hvordan den sosiale ulikheten kan påvirke ungdomstiden. Altså hvordan henger oppveksten, og betingelsene rundt den, og lokalsamfunnets påvirkning sammen med tanke på ungdommers tanker om seg selv i dag og tanker om fremtiden.

De fire stedene de er rekruttert fra er ulike med tanke på hvor sentrale de er og hva slags arbeidsmuligheter som finnes der. Den økonomiske og kulturelle

kapitalen varierer fra sted til sted, og medianinntekten blant innbyggerne på stedet og foreldregruppen er ulik ut ifra hvor de bor. Utdanningsnivået varierer også i stor grad. Forskerne har brukt inspirasjon fra Bourdieus klassemodell med tanke på å inndele utvalget i klasser ut fra et spørreskjema de måtte fylle ut om foreldrenes utdannelse, yrker osv. Klassemodellen til Bourdieu er delt inn i to akser som påvirker plasseringen. Den ene akse handler om mengde kapital og den andre tar for seg om det er den økonomiske eller kulturelle kapitalen som dominerer. (Eriksen et al., 2021, s.68) Det denne klassemodellen ikke inkluderer er hvordan familien og omsorgen ungdommen møter i hverdagen fra omgivelsene sine er med på å påvirke sosial klasse.

Ordet *selvprosjekter* er noe som forskerne bruker med tanke på bildet ungdommene danner av seg selv. "Selvprosjekter omfatter både ungdommens framstillinger av seg selv her og nå og deres framtidsorienteringer – hva slags liv de ser for seg at de vil leve som voksne" (Eriksen et al., 2021, s. 65). Det er ikke en fasit, men mer en ønsket situasjon som beskrives. Ifølge White & Wyn, Thomson og Walkerdine (referert i Eriksen et al., 2021, s. 65) så gir gjerne selvprosjektet et bilde av hva slags normer og muligheter som befinner seg i samfunnet rundt ungdommen, og hva slags kjønn ungdommen har, og ressursene de har i familien og omgivelsene sine. Den sosiale konteksten har altså en stor påvirkningskraft på selvprosjektene.

Analysen forskerne har gjort av funnene sine er inspirert av tidligere forskning som tar for seg to viktige dimensjoner av hvordan livet og fremtiden kan oppleves. Den ene handler om sikkerhet og den andre handler om tilhørighet. Ut ifra hva ungdommene fortalte dem i intervjuene kunne de analysere det de sa ut fra deres grad av sikkerhet eller usikkerhet og tilhørighet. Tilhørigheten kunne være til familien eller nærmiljøet. Gjennom analysen av selvprosjektene til ungdommene i forskningsprosjektet trådte det frem fire typer ungdommer som er beskrevet i modellen nedenfor. Jeg vil nå gå nærmere inn på de fire ulike typene og kjennetegnene de kommuniserer i møte med forskerne.

(Figuren er hentet fra Eriksen et al., 2021, s. 69).

Den selvsikre optimisten

Den selvsikre optimisten har en positiv og optimistisk holdning til seg selv og fremtiden. De kan gjerne pynte litt på sannheten, men det sentrale er at de kommuniserer en trygghet i hvem de er og hva de vil. Ungdommene er gjerne selvsikre i møtene med forskerne, og utstråler en trygghet når de kommuniserer. Resultatene de får på skolen er for de fleste gode, og de ser for seg høyere utdanning, eller utdanning som gir dem yrker med høy status. Noen har konkrete drømmer, og andre er mer åpen. Med tanke på bosted så har de nese mer vendt mot det urbane eller internasjonale, enn det landlige.

De fleste i denne kategorien vokste opp i familier med god økonomi som kommer frem i samtalene når de forteller om blant annet boligstandard, ferier og fritidsaktiviteter. I tillegg hadde foreldrene ofte høy utdanning og yrker med høy status. En ting alle hadde til felles var at familieforholdet var svært godt. De opplevde mye støtte og hadde foreldre som forbilder. Det var verdifullt for ungdommen å bruke tid med familien.

Den lokalt forankrede

Den andre typen ungdomsliv tar for seg ungdom som utstråler og uttrykker en selvsikkerhet, men som ikke har samme ambisjonsnivå som den første typen. De setter familie og nærmiljøet høyt, og kjenner på en sterk tilhørighet. Når det gjelder ambisjonene deres for fremtiden, så hadde de klare tanker om hva de ville, men det var ikke yrker med høy status som sto øverst på ønskelista. Flere ønsket å følge foreldrenes fotspor, eller jobbe i store bedrifter som holder til på stedet de bodde. Drømmene de hadde om fremtidig karriere var ofte kjønnsbundet, som vil si at

guttene ofte drømte om å jobbe i yrkesfagorienterte jobber, og jenter helte mer mot pleie- og omsorgsykker.

De fleste hadde fritidsaktiviteter som gjenspeilet drømmen om fremtiden. Samtidig så var fokuset på satsing innen idrett nesten fraværende. Som nevnt tidligere ønsket de fleste ungdommene av denne typen å bosette seg på hjemstedet, men flere hadde en kombinasjon hvor de ønsket å opprette forhold til familie i utlandet.

Mange av ungdommene vokste opp med økonomisk sikkerhet, men ikke noe overflod. Det samme gjaldt den kulturelle kapitalen. Begge typene kapital varierte i større grad innenfor denne gruppen ungdom. Men det som gikk igjen var deres tanker om fremtiden og hvor lokalt forankret den var.

Den talentfulle som satser alt

Den tredje typen “var de som var svært målrettet og som jobbet fokusert mot et ambisiøst, men tydelig definert og avgrenset mål” (Eriksen et al, 2021, s. 75). De var selvsikre i intervjuene og hadde ofte et detaljert mål innforbi karriere eller prestasjon. De investerte mye tid og energi i å nå dette målet, og hadde få eller ingen alternativer til dette målet. Det opplevdes ofte trygt for dem å jobbe hardt mot målet fordi de fleste mente at de ville nå målet så lenge de gjorde det de hadde tenkt til. De hadde få bekymringer for å ikke oppnå målet deres. Foreldrene var ofte svært involverte, spesielt med tanke på økonomien. Kjønnsmessig viste forskningen til Eriksen med flere at det var flest gutter innenfor denne kategorien, spesielt de som satset på idretten. Flere var ikke veldig involverte i lokalmiljøet og hadde de fleste vennene sine i de miljøene de brukte mest tid i.

De virker like selvsikre som den første typen ungdomsliv, men på grunn av drømmen om å nå ett eller kanskje to konkrete mål, så er fremtiden ikke like åpen som for optimistene. Selvprosjektene til disse ungdommene bar ofte preg av at det de holdt på med og jobbet mot var en del av familiens prosjekt. Dette er positivt på mange vis, men kan samtidig være skadende med tanke på hvis man ikke når målet og føler man skuffer hele familien.

Den sårbare og rotløse

Den siste typen ungdomsliv som skilte seg ut i forskningen var den gruppen ungdommer med vanskelige relasjoner til de menneskene rundt seg, usikre tanker om fremtiden og lite tilhørighet til omgivelsene.

Veldig få drev med organiserte aktiviteter, og alle guttene gamet. Noen jenter gamet også. De brukte mye tid på det, og det var lite gaming med andre mennesker, men mer gaming på egen hånd. Jentene hadde flere venner enn guttene, men de var ofte fylt med konflikter.

Når det gjelder fremtiden til denne typen ungdom, så var den ofte usikker. Flere hadde ingen drømmer eller planer, eller så var de drømmene de hadde ofte ikke realistiske eller uopnåelige.

Familiene til disse ungdommene hadde ikke god økonomi. Foreldrene hadde arbeiderklasseyrker, og noen hadde utdanning, andre ikke. Noen foreldre tok imot stønader. Dette kunne vise seg i at få av ungdommene likte skolen, og fikk lite hjelp til skolearbeid hjemme. Familieforholdet var for mange fraværende, og det var lite samhold i familiene. Noen hadde nær relasjon til ett familiemedlem. De opplevde lite støtte fra familien dersom de gikk gjennom noe som var vanskelig og utfordrende for dem praktisk eller mentalt.

“Disse ungdommenes selvprosjekter var karakterisert av savn, manglende ressurser og en oppdragelsesstil som innebar restriksjoner eller mangler framfor berikende samspill” (Eriksen et al., 2021, s. 80). De følte seg ofte som brikker i et spill spilt av andre. Det vil si at de ikke kjente på kontrollen i sitt eget liv som den selvsikre optimisten utstrålte.

2.2.3 Diskusjon av litteraturen

Målet med litteraturen jeg har lagt frem her er at det skal vise leseren mitt teoretiske ståsted, og at det skal være et grunnlag for videre bruk av teorien i oppgaven min. Den teorien jeg har valgt å legge frem angår metoden jeg har valgt å bruke i forskningen min og i datainnsamlingen min, og teori som jeg ønsker å bruke i analyse- og drøftingsdelen av oppgaven min. Jeg har ønsket å finne litteratur som er litt ulike, men som samtidig støtter seg til hverandre. Videre vil jeg se på likheter og ulikheter ved utvalget jeg har gjort, og se på gyldigheten til litteraturutvalget før jeg til slutt ønsker å kritisere sider ved mine utvalg.

2.2.3.1 Likheter

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu har inspirert flere av forskerne som jeg har lagt frem teorier fra som Peavy og Hodkinson og Sparks. Blant annet hans teori om *habitus* og *klassemodellen*. De to teoriene hans er like med tanke på at det er han

som har skrevet begge teoriene og kommet frem til dem, men de er ulike og. *Habitus* tar for seg hvordan individet er et subjekt med egne tanker og følelser, men som og blir påvirket av den objektive omverdenen den lever i. *Klassemodellen* har et større fokus på det objektive, og mindre på følelser og egne opplevelser som individet har i livet sitt. Klassemodellen er altså mer fast enn tanken om *habitus* som er mer pragmatisk til individet.

Et selvprosjekt er på en måte et resultat av individets utvikling i *habitus*. Det jeg mener med det er at hvordan ungdommene oppfatter seg selv i sine omgivelser er et resultat av hvordan det med egne tanker og følelser blir påvirket av omgivelsene sine og med det danner sitt selvprosjekt. Jeg mener at forskningen jeg har lagt frem når det gjelder den sosiologiske tankegangen passer godt til mitt prosjekt.

2.2.3.2 Ulikheter

Bill Law skrev sin artikkel med tanke på karriereutvikling på begynnelsen av 1980-tallet. Da var det allerede gjort mye arbeid av Bourdieu. Grunnen til at Law ikke nevner Bourdieu vet jeg ikke, men det er mye av de samme tankene de har når man ser på utvikling av selvet og individet.

Law, Hodkinson & Sparkes holder alle til i England, og har dermed mest fokus på hvordan ungdom i England har utviklet seg og hvordan kulturen der har påvirket utviklingen deres. Det Eriksen et al. har gjort er å forske på norske ungdom, og det veldig nylig, som vil si at datamaterialet og firerinnelingen de har gjort med de fire typene ungdomsliv er rimelig nyfødt, nesten prematurt, med tanke på at hele prosjektet ikke er ferdig enda.

2.2.3.3 Gyldighet

Jeg oppfatter teorien jeg har valgt ut som sammenfiltret. Alle har en sosiologisk og noe konstruktivistisk vinkling på karriere og fremtid, og det gjør at gyldigheten til teoriene deres forsterkes. Hodkinson og Sparkes ønsker å fokusere mer på hvordan ungdom tenker når de tar valg enn hva andre forskere har tenkt på før. De og Eriksen med flere har et ønske om å dekke "hull" på forskningsområdet som ikke har vært dekket før. Det opplever jeg at de får til gjennom forskningen sin.

Forskningen de har gjennomført er såpass omfattende, både med tanke på antall og tidsperiode brukt på prosjektet, som gjør at gyldigheten til teoriene de har lagt frem er stor.

2.2.3.4 Kritikk

Med tanke på at Norge er et land hvor velferdsstaten står sterkt, og sosial utjevning blir høyt prioritert økonomisk, så er Bourdieus tanke om *klassemodellen* ganske deterministisk. Det vil si at han mener ressursene er skjevfordelt i samfunnet, og at det alltid vil være slik. Det gjør at han står i et spenn mellom de politiske målene man jobber for, og tanken om at målet aldri er oppnåelig. Så når Eriksen med flere bruker *klassemodellen* til Bourdieu så er den motstridende med hva samfunnet de forsker i faktisk jobber mot. Dette kan være både positivt og negativt. For virkeligheten er ikke alltid rosenrød, og selv om det norske samfunnet jobber for en sosial utjevning, så er det ikke realisert slik det er i dag. Så på en måte så er Bourdieus modell en bekreftelse på samfunnet slik det virkelig er, men på en annen side så jobber den mot det velferdsstaten ønsker å oppnå.

2.3 Relevansen til min oppgave

Den vanligste formen for narrativ karriereveiledning er den formen som ser tilbake til fortiden. Så den narrative retningen som ser mot fremtiden er en relativt ny måte å tenke narrativ på. "They contain situations that allow for more than one continuation; and by 'contain' we mean: they do not only mention such situations, but they present them, they stage them, so that you can enter them and act" (Bode & Dietrich, 2013, s.2). Hendelsene som blir beskrevet i fremtidig narrativ karriereveiledning har ikke skjedd, men det er hendelser som noen ønsker og drømmer om skal skje. De kan velge om de vil bare la det forbli drømmen, eller de kan spille ut drømmene sine. Derfor kan man si at et fremtidig narrativ er et narrativ som det er mulig ikke vil skje, men som forfatteren ønsker skal skje. Det er ikke spådom om et fremtidig narrativ, men hovedpersonen i sitt eget liv som lager det. Narrativet inneholder situasjoner som har mer enn en mulig fortsettelse.

Med tanke på mitt forskningsprosjekt mener jeg teorien jeg har skrevet om ovenfor er nyttig å bruke i min oppgave. Den er relevant med tanke på at jeg ønsker å se på ungdom og det de formidler i sine fremtidsfortellinger med fokus på karriere

og ønsket for fremtiden. Da er det spesielt riktig at teoriene om careership, career development og de fire typene ungdomsliv tar for seg den aldersgruppen, og hvordan de som individer i et samfunn blir påvirket i avgjørelsene de tar.

Det at det er en sammensatt situasjon de er i når de tar valg er og nyttig for meg å ha i bakhodet når det gjelder mitt møte med fremtidsfortellingene deres. At det finnes flere lag og dimensjoner i et valg gjør at jeg må angripe tekstene elevene har skrevet og informasjonen de formidler med en mye større ydmykhet enn jeg så for meg på forhånd.

Mine erfaringer og opplevelser være et bakgrunnsteppe når jeg leser disse narrativene ifølge Bode & Dietrich, og påvirke min forståelse av de narrativene jeg leser. "Narration is the linguistic and mental linking of events" (Bode & Dietrich, 2013, s.5). Det vil si at leseren lager linker fra det den leser til det den har opplevd før, og det er da teksten får mening. Dersom en hendelse står for seg selv uten å være koblet til andre hendelser, så kan det være vanskelig å se en mening i hendelsen. Ved at hendelser blir koblet sammen, så vil narrativet gi mening. Uten den sammenkoblingen vil ikke narrativene gi mening mener de, samtidig så er det viktig at jeg er kritisk til denne holdningen og er bevisst påvirkningen min kan ha på opplevelser eller tanker om tekstene jeg leser.

3 Metode

Metodekapitlet skal vise hvordan det jeg ønsker å undersøke, blir undersøkt. Det vil si hvilke metode jeg bruker for å samle inn datamateriale for å besvare problemstillingen min og forskningsspørsmålene. Derfor ønsker jeg i dette kapitlet å legge frem hvilke metode jeg har valgt å bruke for å samle inn data, og analysere datamaterialet. Det er ikke nødvendigvis kun en metode som kan brukes til å besvare spørsmålene jeg stiller i min oppgave. Derfor er det viktig at jeg og ser på svakheter og styrker ved metoden jeg har valgt og alternative måter jeg kunne samlet inn datamateriale på.

I begynnelsen av oppgaven stiller jeg spørsmålet; *Hvordan kan ungdom bli møtt best mulig av en karriereveileder med tanke på fremtidig karriere?*, som deretter utviklet seg til problemstillingen, hvor jeg etterspør; **Hvordan kan fremtidsfortelling brukes for å bevisstgjøre ungdom og voksne på deres fremtid med tanke på karriere?** Problemstillingen min handler om å undersøke

hvordan bruk av en metode kan bevisstgjøre ungdom og voksne på deres egen fremtid. Jeg skal derfor undersøke og studere tekstene deres og fortolke ordbruken deres.

I dette kapitlet vil jeg utdype mer om den vitenskapsteoretiske bakgrunnen som er grunnlag for mitt arbeid. Deretter vil jeg fortelle om mitt valg av forskningsmetode, fremtidsfortelling, og gjennomføringen av den, før jeg til slutt vil legge frem mine etiske refleksjoner rundt metodevalget. Metodevalget for analysen vil jeg legge frem mot slutten av kapitlet.

3.1 Vitenskapsteoretisk og filosofisk bakgrunn

Jeg har en konstruktivistisk filosofisk holdning som vil si at jeg mener mennesket gjør seg erfaringer som de reflekterer over og deretter konstruerer sin egen forståelse og kunnskap om virkeligheten sin ut fra dette. Jeg ønsker å gjøre det på en deduktiv måte ved å begynne med å samle inn datamateriale før jeg gjennom analysen kan trekke slutninger ut ifra observasjonene jeg gjør i datamaterialet mitt. Som nevnt tidligere er problemstillingen min eksplorerende (Jacobsen, 2018). Metoden må passe til problemstillingen og mitt filosofiske ståsted. Metoden bør ifølge Jacobsen være "følsom for nyanser og dermed åpen for kontekstuelle forhold" (2018, s.62). Han nevner og at "en kvalitativ tilnærming har som utgangspunkt at virkeligheten er for kompleks til å reduseres til tall, og at man derfor må samle inn informasjon i form av ord som åpner for mer nyanserikdom" (Jacobsen, 2018, s.24). Derfor har jeg valgt en kvalitativ metode for å samle inn empiri, som krever at de involverte bruker ord for å formidle sine erfaringer og tanker.

Mitt prosjekt ligger innenfor den narrative karriereveiledningsvingen. Og metoden jeg har valgt å bruke for å samle inn data er fremtidsfortelling. De skal jeg analysere ved hjelp av tematisk analyse og narrativ analyse. Min tanke er at ungdommers verdier, drømmer og egenskaper kommer frem når de skriver en fremtidsfortelling om livene sine. Som karriereveileder ønsker jeg å lytte til mine veisøkere sine fortellinger og fremtidskonstruksjoner, og høre hvordan de ser for seg å takle fremtiden som ligger foran dem. I motsetning til narrativer som tar for seg fortiden, vil fremtidsfortellingene jeg har samlet inn kunne være en utopi av deres liv, som en ikke vet om vil realiseres. Prosjektet mitt er avgrenset fra august 2023 til juni 2024, og jeg vil i denne perioden samle inn datamaterialet jeg trenger. Hvordan jeg

har valgt å gjøre valget av respondenter, gjennomføre opplegget mitt og analysere materialet vil jeg gå nærmere inn på senere i kapitlet.

3.1.1 Vitenskapsteori

Mitt mål med forskningen er å bli bedre kjent med det subjektive perspektivet som fenomenologien har som mål. (Befring, 2020) Ved å analysere elevenes fremtidsfortelling får jeg innblikk i deres egne opplevelser, perspektiver og tanker om fremtiden. Fremtidsdrømmene deres vil være påvirket av deres oppvekst, bakgrunn og forståelse. Jeg anser meg selv som en fenomenologisk orientert forsker, og Thagaard skriver følgende om dem; “ Fenomenologisk orienterte forskere beskriver de trekk som er felles ved de erfaringer som deltakere i et prosjekt gir uttrykk for” (2018, s.36). Målet mitt med den tematiske analysen er å finne noen trekk som er felles for de erfaringene deltakerne legger frem i fortellingene sine.

Hermeneutikk er “læren om fortolkning av tekster”. Ved å lese gjennom elevenes fremtidsfortellinger skal jeg forsøke å forstå og trekke ut håp, ambisjoner og drømmer i hva de forteller gjennom en narrativ analyse. En slik hermeneutisk tilnærming “er altså en stadig fortolkningsprosess der den empirien forskeren samler inn, må settes inn i en større forståelsesramme av forskeren” (Jacobsen, 2018, s.28). Dette vil da bli gjort ved at jeg gjennom drøftingsdelen kan sette datamaterialet jeg har samlet inn i en større sammenheng med tanke på andres forskning og erfaring. Det jeg vet om ungdom og ungdoms fremtidsdrømmer og forskning på nåtidens ungdom og arbeidsmarked, vil være med å påvirke min fortolkning når jeg leser tekstene, og fortolkningen min vil være med på å gi meg en ny forståelse. Slik vil det pendle frem og tilbake.

3.2 Metode for datainnsamling

Reinekke Lengelle og Dr. Frans Meijers er to sentrale forskere og skikkelser innenfor kreativ karriereskiving. De utviklet metoden karriereskiving som en gren innenfor “writing the self”. Intensjonen til metoden er å få individet til å lytte innover og starte en indre dialog som vil være med på å øke selvbevisstheten til individet og forhåpentligvis utvikle en karriereidentitet. Utgangspunktet for en slik skriveaktivitet er i følge Lengelle og Meijers at individet står ovenfor en “krise” eller et valg. Fordi arbeidsmarkedet er under så stor utvikling, er det ikke lenger slik at individet skal

lære seg en egenskap, og matche den med en jobb, men det handler mer om å kjenne seg selv, sine egne drømmer og ønsker i møte med arbeid og karriere. (Lengelle, 2020; Lengelle & Meijers, 2015)

I mitt studie har jeg derfor valgt å utfordre elever ved påbygg med å skrive sine fremtidsfortellinger, fordi de nettopp står ovenfor et slikt valg som Lengelle og Meijers nevner, og fordi de møter dagens jobbmarked som stadig er under endring.

3.2.1 Fremtidsfortelling

“Constructing a narrative of the future is an attempt to weave together, in a whole composition, the person’s most fundamental motives, outstanding strengths, and salient interests and values” (Cochran, 1997, s. 84). Å skrive et fremtidsnarrativ, som på en måte er det samme som en fremtidsfortelling, handler mest om å gjøre tydelig for den involverte de ulike motivene, styrkene, interessene og verdiene de lever ut og ønsker som sentrale i livet sitt.

“The aim of a technique, in this context, is to make it easier for a person to begin narrating possible futures, searching for a clarifying perspective and integration” (Cochran, 1997, s. 85). Det å bruke en metode for å få frem fremtidsnarrativene, vil gjøre det lettere for personene som gjør aktiviteten å reflektere og bli mer klar på hvem de selv er. Det handler om å reflektere over de ulike retningene livet kan utvikle seg i, på alle plan, og skrive ned den retningen som personen ønsker skal stå høyest på listen.

3.2.2 Utvalg og rekruttering

For å finne respondenter forsøkte jeg å få kontakt med lærere ved ungdomsskoler i nærmiljøet mitt. Jeg sendte en e-mail til totalt syv ungdomsskoler i kommunene rundt der jeg bor. I den ba jeg ledelsen om å videresende mailen til lærere på 10.trinn som underviser i målgruppen jeg i utgangspunktet ønsket å forske på. Jeg ønsket kun elever som var over 15 år da “i mindre forskingsprosjekt med ikke-sensitive data, kan ungdom over 15 år ofte samtykke sjølv” (Sikt, u.å). I en 10.klasse er det elever som fortsatt ikke har fylt 15 år om høsten. Derfor ble det vanskelig å sikte seg inn på en ungdomsskoleklasse fordi det utelot noen fra å få muligheten til å delta. I tillegg kom det svar fra kun en ungdomsskole, og det var negativt.

Etter en veiledningsøkt med gruppen min hvor jeg drøftet mine utfordringer med rekrutteringen, rådet de meg til å ta kontakt med videregående skoler. Jeg brukte da min tidligere kollega og mine svigerforeldre som jobbet ved videregående skoler i fylket, og fikk hjelp med en gang. De satte meg i kontakt med norsklærerne som underviste påbyggsklasser, og jeg fikk svar fra to lærere av åtte som var interessert i å gjennomføre mitt prosjekt i klassen sin. Grunnen til at jeg valgte å fokusere på påbygg, var fordi elevene som går på påbygg allerede har gjort flere karrierevalg. De to lærerne som ga meg muligheten til å gjennomføre forskningsopplegget mitt jobbet på to ulike skoler, en videregående skole som ligger i byen og en i ei bygd.

3.2.3 Gjennomføringen

Jeg hadde to skoletimer til rådighet, ca. 90 minutter. Forskningsmetoden min er fremtidsfortelling, men jeg ønsket å skape et engasjement eller starte noen tanker i hodene på elevene før de gikk i gang med skrivningen.

Det første jeg gjorde var å gå gjennom informasjonsbrevet og samtykkeskjemaet med dem, og informere dem om forskningen min og hva målet med den var (se vedlegg 2). Da kunne de som ønsket det velge det alternative opplegget, eller forhåpentligvis skrive under samtykkeskjemaet og bli med i mitt forskningsopplegg.

Deretter hadde jeg to aktiviteter (Haug, 2018, s.113-119) som skulle aktivisere elevene før de gikk i gang med skrivningen. Målet med aktivitetene var at elevene skulle bli mer bevisste på hva som ligger til grunn når de tar valg, og hva som er viktig for dem når de tar valg.

Jeg fikk kun gjennomført den ene aktiviteten ved skolen i bygda, fordi det tok lengre tid enn forventet og den måtte avsluttes bråere enn ønsket, og det gjorde at tiden til skrivning ble knapp. Derfor endret jeg noe på aktivitetene før skrivningen da jeg skulle til skolen i byen. Der gjennomførte jeg en annen aktivitet som bidro mer til bevegelse og bevisstgjøring gjennom bruk av kroppen.

Jeg gikk gjennom skriveoppgaven (se vedlegg 1) med elevene før de fikk tid til å skrive. Elevene tok fatt på oppgaven på ulikt vis på bygda og i byen. Noen brukte lang tid på å komme i gang, andre ble fort ferdig. Jeg måtte hjelpe noen elever å levere gjennom Nettskjema, før jeg sendte elevene hjem.

Egentlig hadde jeg lagt opp til en oppsummering på slutten, hvor jeg skulle stille dem noen refleksjonsspørsmål, men det rakk vi ikke på bygda. Det var siste time på skoledagen denne gruppen hadde, og de var klare for å komme seg hjem. I tillegg skulle klassen ha julebord samme kveld, så det var mye annet enn forskningen min som var i hodene deres hørte jeg ut i fra praten i klasserommet.

3.2.3.1 Refleksjoner i etterkant av gjennomføringen

Ved å velge å gjennomføre forskningen i skoletiden, så var det viktig at elevene hadde et alternativ til mitt forskningsopplegg dersom de ikke ville delta. Noen vil ikke delta fordi det er skriving involvert, og flere kan ha skrive- og lesevaner. Dersom jeg hadde gjennomført intervjuer i stedet, eller latt de fortelle sin fremtidsfortelling muntlig, kunne det kanskje vært flere respondenter. Andre velger kanskje å ikke delta fordi de ikke føler de har noe å bidra med. De tenker muligens at planene de har ikke er store nok, eller at de ikke har noen planer, og dermed ikke noe å bidra med. Jeg ønsket jo at flest mulig skulle delta så jeg kunne se mangfoldet, altså både de med og uten planer i fremtiden.

I etterkant ser jeg og at det hadde lettet analysearbeidet å gjøre skriveoppgaven enda mer tydelig og klar for elevene. Ved å jobbe enda mer med formuleringen og teksten i oppgaven elevene fikk, kunne det vært et annet resultat jeg fikk.

Med tanke på aktivitetene i forkant av skrivingen, for å skape engasjement, så mener jeg det er viktigere å gjennomføre en aktivitet grundig enn to aktiviteter halvveis, og gi elevene nok tid til spørsmål rundt skriveoppgaven og skrivingen. Derfor valgte jeg å kutte den ene aktiviteten og kun gjennomføre den ene.

Det at jeg ikke fikk gjennomført en oppsummering eller refleksjon på slutten av økta, gjorde at jeg ikke fikk høre hva deres opplevelse med aktivitetene og skrivingen hadde gjort med dem. På en måte er det positivt fordi da lar jeg ikke noen få elevs stemme prege mitt inntrykk av tekstene eller opplegget, men på en annen måte er det negativt fordi det kunne vært fint å høre deres meninger men allikevel la tekstene snakke for seg selv.

3.2.3.2 Styrker og svakheter

Å velge en forskningsmetode som krever skriving av respondentene har sine styrker og svakheter. Styrken ved metoden er at jeg får all informasjonen jeg trenger skrevet

ned og på den måten slipper transkribering. Det negative er at jeg ikke kan observere kroppsspråk, ansiktsuttrykk eller tonefall dersom denne fortellingen hadde blitt fortalt muntlig. Jeg hadde heller ingen mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål fordi alle spørsmålene elevene fikk ble gitt før skrivingen. Derfor tenker jeg at denne metoden som en forskningsmetode hadde gitt best utbytte med å kombinere med gruppeintervju av flere elever samtidig, eller individuelle intervju av enkelte utvalgte. Det er dog mer tidkrevende, og ikke noe jeg hadde mulighet til å gjennomføre denne gangen. En annen svakhet er at det kan være en veldig krevende metode for de med lese- og skrivevansker. Det kan gjøre at flere velger å ikke delta, enn om det hadde vært en muntlig basert metode som for eksempel intervju.

Samtykke deltakerne måtte gi var og noe som utfordret meg i bruk av metoden. I utgangspunktet hadde jeg, som nevnt ovenfor, tenkt å gjennomføre opplegget mitt på ungdomsskolen som er trinnene jeg selv jobber ved. Men da jeg undersøkte mer rundt samtykke og at de må være over 15 år for å samtykke selv, møtte jeg på en utfordring. Det ville krevd mye av meg i forkant og mer av læreren i klassen jeg skulle forsket i, om jeg måtte samle inn samtykkeskjema fra foresatte før gjennomføring av opplegget mitt. Og det kunne oppleves ekskluderende om jeg hadde gjennomført opplegget mitt i en ungdomsskoleklasse hvor få elever ikke var fylt 15 år enda. Ved å endre på respondentgruppen, unngikk jeg hele utfordringen. Elevene på påbygg var alle fylt minst 18 år, og kunne samtykke selv med en gang, og jeg fikk samlet inn samtykkeskjemaene og tekstene samtidig.

Tiden ble knapp i første gruppe jeg gjennomførte opplegget mitt i, og jeg tok da med den erfaringen inn i neste gruppe. Ved å ha opplegget i en testklasse før jeg gjennomførte forskningen min på ordentlig, kunne jeg unngått å gå bort fra deler av opplegget mitt, og jeg kunne sett bedre hvor mye tid de trengte for å skrive teksten. På den måten kunne jeg gjennomført et bedre og mer helhetlig opplegg med introduksjon, aktiviteter, skriving og oppsummering på slutten av økten som var planen min i utgangspunktet.

At de skulle skrive om fremtiden er både noe som kan være positivt for dem, men som og kan være vanskelig. Det kan være lettere å skrive om fremtiden om du har en drøm og har hatt en drøm lenge, eller en plan for hva du vil velge å studere eller hvor du vil bo. For andre kan det være utfordrende å skrive om fremtiden dersom de ikke har noen planer eller drømmer om fremtiden. Det å bli konfrontert

med det så tydelig i mitt forskningsopplegg kan være så utfordrende at de ikke ønsket å delta.

3.2.3.3 Anonymitet

Alle deltakerne er anonyme, og dersom de har nevnt stedsnavn eller bedriftsnavn eller studiesteder som kan være gjenkjennerende for leseren, så har jeg anonymisert det. I nettskjemaet har de levert inn med navn. Det er for at jeg skal kunne slette deltakelsen deres om de ønsker å trekke seg fra prosjektet mitt. Det er kun meg og veilederen som vil ha tilgang til den informasjonen. At jeg har skrevet i oppgaven at elevene går på en skole i byen eller i bygda, sier lite om forholdene de bor i. De kan bo i byen og gå på skolen i bygda, eller motsatt. Det som kan være interessant er å se i drøftingsdelen om de som går på skolen i bygda har noe til felles og om de i byen har noe annet til felles.

3.2.4 Mitt utvalg av tekster

Jeg begynte med totalt 43 påmeldte svar på Nettskjema, men kun 37 opplastede filer. I tillegg fjernet jeg to tekster fordi lengden på dem var så kort at de ikke kan regnes som en fremtidsfortelling. Da sto jeg igjen med 35 tekster hvorav én ble fjernet fordi jeg tolker det som at den ikke tok oppgaven seriøst og leverte en fjern fremtidsfortelling. Til slutt har jeg sett nærmere på 34 fremtidsfortellinger som jeg vil analysere i resultatkapitlet ved bruk av metoden jeg legger frem i neste avsnitt.

Videre vil jeg nå gå nærmere inn på måten jeg skal analysere fortellingene på for så å bruke resultatet til videre drøfting.

3.3 Metode for analyse

I og med at jeg har samlet inn data med en kvalitativ metode, må jeg og velge en kvalitativ analysemetode for datamaterialet. Jeg har valgt å gjennomføre to typer for analyse; narrativ analyse og tematisk analyse. Først ønsker jeg å bruke en narrativ analysemetode som tar for seg innholdet i et par av fremtidsfortellingene, fremtidsnarrativene, jeg har samlet inn. Deretter vil jeg gjennomføre en tematisk analyse av materialet mitt for å avdekke om det er noen temaer som går igjen. Da har jeg tatt utgangspunkt i metoden til Braun & Clarke. "Both types of analysis can fall under the umbrella of interpretive qualitative research, and both embrace the

constructivist view that humans intersubjectively construct their social realities in and through their interactions with one another” (Lincoln, Lynham, & Guba, sitert i McAllum, Fox, Simpson & Unson, 2018). Selv om de er like på flere teoretiske områder, så håper jeg at ved å bruke de to metodene på samme datamateriale vil det komme frem hvordan de to analysemetodene viser ulike sider av materialet.

I neste del vil jeg legge frem hva narrativ analyse og tematisk analyse er som metode i min oppgave, og hvordan jeg vil bruke disse for å analysere mitt datamateriale. Selve analysen gjøres i kapittel 4.

3.3.1 Narrativ analyse

Denne formen for analyse kan være veldig spesifikk eller mer flytende. Det finnes ikke en tydelig og klar definisjon på hva narrativ analyse er, men hovedfokuset er på fortellingen. (Brøndum, 2018, s.111) Fortelling er ofte brukt synonymt med narrativ, og det er det i min oppgave. “Fortellingsanalyser utdyper hvordan personer skaper mening i begivenheter i sitt liv ved å sette hendelsene inn i en tidssammenheng” (Czarniawska sitert i Thagaard, 2018, s. 117).

Fremtidsnarrativene jeg skal analysere beskriver et utdrag av livet til menneskene som skriver, som vil si at det er en form for livshistorie. Jeg ønsker å “søge svar på, hvilke forforståelser, selvfølgeligheter eller normativiteter fortælleren tager afsæt i og taler ud fra” (Brøndum, 2018, s.116) for jeg ser på dette som sentralt i narrativ analyse. Det finnes ulike tilnærminger til narrativ analyse. Nå vil jeg legge frem hvilken tilnærming jeg vil bruke.

Johansson (2005) har oversatt og modifisert modellen for narrativ analyse til Lieblich, Tuval-Mashiach & Ziber i sin bok *Narrativ teori och metod*. Det er deler av denne modellen jeg ønsker å ta utgangspunkt i min analyse. De tre sistnevnte fagpersonene har sortert og klassifisert narrativ analyse i to ulike kategorier. Den ene kategorien er at den narrative analysen ser på deler av en tekst, eller hele teksten i analysen. Den andre kategorien er at man ser på innholdet versus formen. Formen menes da med uttrykksformen i teksten.

I min analyse har jeg valgt å fokusere på innholdet i de utvalgte fortellingene, og hele teksten som utgangspunkt i analysen. Den israelske psykologen Amia Lieblich bruker en metode når hun analyserer livshistorier som tar for seg innhold og helhet. Jeg vil bruke denne metoden på mitt materiale.

Først leser man materialet man skal analysere med et åpent sinn. Man har et slags fokus når man leser fortellingen, og noe en bør legge større vekt på enn annet er hvordan fortellingen innledes. Når teksten er lest flere ganger kan man skrive ned sine første refleksjoner rundt teksten. Refleksjonene man gjør seg kan være om det generelle eller mer spesifikke ved teksten. Så skal jeg bestemme meg for et fokus i innholdet eller tema som jeg vil følge gjennom hele teksten, før jeg markerer de ulike temaene med fargepenner og leser fortellingene flere ganger. Til sist skal jeg se på hele fortellingen og følge hvert tema gjennom hele, og samtidig skrive ned mine refleksjoner og konklusjoner. Det jeg bør spesielt fokusere på er de fortellingene som inneholder motsigelser når det gjelder innhold og stemning i teksten (Lieblich, Tuval-Mashiach og Ziber, 1998 sitert av Johansson, 2005, s. 291).

I tillegg vil jeg se på eventuelle vendepunkter som de skriver om i fortellingene sine. Hodkinson & Sparkes har vendepunkt sentralt i sin teori, og Anna Johansson beskriver begrepet "turning point" på denne måten; "vändpunkt, kan inom narratologi defineras som en handling eller en händelse som markerar om målet är inom räckhåll eller inte" (2005, s.319). I og med at dette er fremtidsfortellinger og ikke vendepunktene har skjedd, så vil jeg analysere hva slags vendepunkter de kan møte på ut ifra hva de kommuniserer gjennom narrativene sine.

3.3.2 Tematisk analyse

Braun og Clarke har en metode for tematisk analyse som jeg vil ta utgangspunkt i. Grunnen til at jeg valgte akkurat deres metode for tematisk analyse er fordi "as thematic analysis does not require the detailed theoretical and technological knowledge of approaches, such as grounded theory and DA (discursive analysis), it can offer a more accessible form of analysis, particularly for those early in a qualitative research career" (Braun & Clarke, 2006, s. 81). Jeg er relativt fersk innen kvalitativ forskning, og kjente at denne setningen traff meg da jeg leste den.

De ulike fasene analysen har, er beskrevet i artikkelen "Using thematic analysis in psychology" (Braun & Clarke, 2006), og jeg vil nå gå gjennom metoden steg for steg så nøye som mulig for å gjøre det gjennomskiktig for leseren, og gjøre forskningen mer valid. Hvordan jeg gjennomførte stegene med mitt datamateriale vil bli skrevet om kontinuerlig i fremleggingen, men det siste steget vil bli lagt frem i neste kapittel. Jeg må legge til at selv om metoden er en steg-for-steg metode, så

tenker ikke Braun og Clarke at prosessen er lineær, altså rett frem, men at man må gå frem og tilbake som en pendel mellom stegene.

For å gjøre det lettere for leseren å skille hva som er mine og respondentenes tanker, har jeg valgt å skrive utdrag fra fremtidsfortellingene i kursiv i dette delkapitlet.

Fase 1: Bli kjent med datamaterialet

I denne fasen leste jeg gjennom datamaterialet, altså fremtidsfortellingene, flere ganger. Jeg leste dem i ulike rekkefølger for å ikke gå inn i en automatikk og gjorde meg kjent ved å notere ned små tanker som dukket opp i hodet mitt når jeg leste. Det kunne være at jeg noterte meg hvordan de ulike fortellingene startet eller hvilke fokus fortellingene hadde, om de var tydelige eller utydelige og om de kommuniserte en "fastlåst" drøm eller om de ikke hadde noen klar plan for fremtiden. Et sitat som viser til en tydelig drøm er *Helt siden jeg begynte på skolen har jeg alltid vist at jeg vil bli sykepleier.*

Fase 2: Lag de første kodene

Deretter skrev jeg ned stikkord som en form for kode i margin på tekstene jeg leste, og brukte markeringstusj for å sortere inn i like koder. Eksempler på koder kunne være positiv til fremtiden, negativ til fremtiden, ønsker god økonomi, et liv en trives med, familie, venner, jobberfaring, lett karrierevalg, vanskelig karrierevalg osv. En elev skriver *Om 10 år håper jeg at jeg har funnet min greie.* En annen skriver *10 år frem i tid har jeg en fast jobb, god inntekt, en familie og et fint hus.* En tredje skriver *Om 10 år til håper jeg at jeg eier ett eget hus og egen bil, usikker på om jeg kommer til å fortsette å bo i *blank* dersom man kan tjene mer i større byer.* Håpet om trivsel og god økonomi er noe som jeg ser er viktige verdier i disse tre elevene sine tekster.

Fase 3: Søke etter temaer

Tredje fase viste seg i min analyse som en periode av tid hvor jeg sorterte kodene inn under temaer i et excel-dokument. I den horisontale kolonnen skrev jeg fortløpende opp temaer som dukket opp i fra kodene jeg hadde funnet i fase 2. I den vertikale kolonnen skrev jeg ned tekst 1, tekst 2... osv, og krysset av eller skrev ned setninger som var eksempler på temaet det var markert under. Temaer jeg noterte ned i den horisontale raden var blant annet håp, fremtid, utdanning, økonomi, og jobb. Kommentarer som jeg noterte inn under temaet jobb var blant annet; *Jeg skal gjøre alt jeg kan for å jobbe med noe innenfor IT, og Etter 3 år på sykepleien tenkte jeg kanskje å bli reisesykepleier i et par år eller jobbe i Nordsjøen* og til slutt *Jeg har*

alltid visst at jeg har lyst å jobbe med mennesker. Noen er klare på hva de vil jobbe som, mens andre tenker mer på hva de jobber med.

Fase 4: Revurdere/ Evaluere temaer

I fjerde fase leste jeg gjennom hvert tema, og kodene som var markert under, og observerte hvordan kodene hadde en felles mening eller tema. Dersom jeg opplevde at de ikke hørte til dette temaet lenger så flyttet jeg det over til et annet. Jeg slo sammen flere temaer fra fase 3, som for eksempel at håp og bekymring handlet om fremtiden, og da ble *fremtiden* det nye temaet og håp og bekymring undertemaer til dette. Økonomi, jobb og utdanning henger ofte tett sammen, og ble derfor tre undertemaer for *karrierevalg*. *Livsvalg* ble et nytt tema hvor blant annet familie om 10 år, reise og bosted ble undertemaer.

Fase 5: Definere og gi navn til temaer

I denne fasen gikk jeg nærmere inn på hvert tema og ønsket å beskrive dem slik at de ble mer klare og definerte. Dette ønsker jeg å gjøre ved å vise hvordan temaer og undertemaer er fordelt gjennom en tabell.

Tema	Undertema
1. Fremtiden	1.1 Håp 1.2 Trivsel 1.3 Bekymring 1.4 Anger 1.5 Trygghet
2. Karrierevalg	2.1 Økonomi 2.2 Utdanning 2.3 Jobb 2.4 Friår etter vgs
3. Livsvalg	3.1 Kjærlighet 3.2 Påvirkning venner 3.3 Påvirkning familie 3.4 Bosted urbant 3.5 Bosted landlig 3.6 Bosted utlandet 3.7 Familie om 10 år 3.8 Reise

Fase 6: Skrive en rapport

Siste fase er å skrive en rapport ut fra temaene og datamaterialet som har kommet frem i analysen. Målet er at rapporten skal fortelle historien til temaene og datamaterialet som støtter opp om temaene på en ryddig og oversiktlig måte. (Braun & Clarke, 2006) Rapporten har jeg gjennomført i analysedelen av oppgaven min, som er en del av kapittel 4.3.2.

3.4 Etiske refleksjoner

Ved å henvende meg til Sikt (tidligere NSD- Norsk senter for forskningsdata) i begynnelsen av forskningsperioden min, fikk jeg sendt inn og godkjent min prosjektskisse (se vedlegg 8.3). Sikt vurderte prosjektplanen og så at den fulgte de forskningsetiske reglene. Det er Sikt som passer på at personvernet blir ivaretatt i forskningen, for dette er et mål til Sikt; "God informasjonssikkerheit og godt personvern i kunnskapssektoren" (Sikt, u.å.)

I begynnelsen av økten jeg hadde med deltakerne mine, gikk vi gjennom informasjonsskrivet med samtykkeskjema (vedlegg 8.2) som vi fikk mal av fra Høgskolen i Innlandet, hvor jeg forklarte målet for forskningen min, og hva det innebar at de ble med og at det var helt frivillig. Det at tekstene de leverte ble anonymisert var også noe jeg informerte om for å verne om deres informasjon og identitet. Tekstene de skrev ble konfidensialisert ved at det var kun jeg og veileder som hadde tilgang til å lese det de hadde skrevet. Dersom de valgte å bli med på forskningen min, kunne de trekke seg når som helst. De fikk kontaktinformasjonen min så de kunne ta kontakt. Jeg informerte også hvor lenge jeg har tenkt å ha tekstene deres tilgjengelig for min forskning så de visste tidsperioden de ville bli brukt. De tre punktene nevnt i Thagaard (2018, s.22) mener jeg dermed er overholdt; informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter.

Som Thagaard (2018, s.22-24) skriver om informert samtykke, så er det slik med kvalitativ forskning, at det kan skje endringer underveis i forskningen og analysen av datamaterialet. Derfor kan samtykke de gir i starten, ikke nødvendigvis være til akkurat det jeg har beskrevet i prosjektskissen min i starten av prosjektet mitt. Dette er viktig at jeg husker på og har i bakhodet gjennom presentasjonen av

resultatet og diskusjonen og drøftingen slik at jeg viser datamaterialet og individene involvert respekt og gjør materialet så anonymt som mulig.

Når det gjelder konfidensialitet (Thagaard, 2018, s.24-26) gjelder det samme som jeg nevnte ovenfor om hva jeg gikk gjennom med deltakerne; at de skulle anonymiseres i oppgaven min, og at jeg skulle lagre deres tekster på en forsvarlig måte.

Konsekvensene det hadde for deltakerne å delta i mitt forskningsprosjekt var noe jeg også hadde i fokus i gjennomgangen av informasjonsskrivet. Det at det var en skjevhet i forhold til utbytte jeg og deltakerne hadde er naturlig noe som er viktig å huske på. Deltakerne fikk ikke noe utbytte, annet enn en mulig dypere innsikt i sine drømmer og ambisjoner, men for min del var min oppgave avhengig av deltakere, for at jeg skulle ha et resultat og noe å drøfte og diskutere.

3.5 Reliabilitet og validitet

Jacobsen (2018, s.16) legger frem to krav til empirien en samler inn i en undersøkelse. Det første kravet er at "empirien må være gyldig og relevant". Det andre kravet er at "empirien må være pålitelig og troverdig". I dette delkapitlet vil jeg derfor gå dypere inn i hvordan min undersøkelse svarer til disse to kravene.

Hva gjelder det første kravet, så er kravet at empirien besvarer spørsmålene jeg har stilt i begynnelsen av oppgaven. Dersom de ikke blir besvart gjennom empirien, vil da undersøkelsen jeg har gjort være ugyldig. Besvarelsen kommer i neste kapittel, og vil da vise hvordan empirien er gyldig.

Pålitelighet og gyldighet av datamaterialet jeg har samlet inn, handler om at forskningen min kan stoles på. Gjennomføringen må være troverdig, og den må skape tillit. I dette kapitlet har jeg lagt frem hvordan jeg har gjennomført forskningen min på en mest mulig gjennomsiktig måte. Ved å gjøre dette håper jeg å øke min troverdighet som forsker.

4 Resultat og analyse

Dette kapitlet er todelt fordi jeg ønsker at tekstene skal snakke for seg selv, men fra to ulike vinkler. I første del av kapitlet vil jeg derfor kort introdusere deltakerne, og legge frem tekstene så nøytralt som mulig uten å legge til mine egne tanker eller

meninger. I andre del vil jeg gjøre en innholdsanalyse av tekstene, før jeg går videre til neste kapittel hvor jeg legger frem mine egne tolkninger og antagelser fra tekstene.

4.1 Kort introduksjon av deltakerne

Jeg gjennomførte opplegget mitt ved to videregående skoler, i to påbyggsklasser. Den ene skolen er i en by hvor det er lite industri, den andre skolen er i en bygd med lang historie som industrisamfunn. Begge skolene er de eneste videregående skolene på stedet.

På bygda var det en klasse med 30 elever hvor to var fraværende da jeg hadde opplegget mitt. Fordi det var frivillig fikk elevene mulighet til å velge mellom mitt forskningsopplegg og et annet opplegg. Det var en del som valgte det alternative opplegget, og som forlot klasserommet da jeg hadde mitt opplegg.

Ved skolen i byen var det også 30 elever i klassen, og 28 tilstede da jeg hadde opplegget mitt. De hadde ingen tilbud om alternativt opplegg, og det tror jeg var grunnen til at ikke alle leverte noe eller meldte seg på via Nettskjema.

Den kjønnsmessige fordelingen er relevant, med tanke på hva slags fokus de har i fortellingene sine. Dette vil jeg gå nærmere inn på i analysen.

Som nevnt i forrige kapittel satt jeg igjen med 34 tekster jeg nå vil legge frem og deretter analysere. Jeg har nå sett nærmere på dem og her er noen av hovedproblemene og hovedtemaene jeg har funnet. For å understreke funnene mine vil jeg komme med utdrag fra fortellingene underveis.

4.2 Sammendrag av resultatet

Etter å ha lest gjennom de 34 fremtidsfortellingene som utgjør mitt datamateriale, vil jeg nå legge frem trekk som var felles for flere og utdrag fra tekster som skilte seg ut.

Teknisk sett var lengden på tekstene innenfor en A4-side, og skriftstørrelsen elevene hadde brukt var forskjellig som vil si at det kunne se ut som mye tekst, men da på grunn av større skriftstørrelse. Noen hadde overskrift, andre hadde ikke. Dette var ikke noe krav. Måten de hadde delt inn i avsnitt var det heller ingen krav om, så derfor var det flere som leverte all tekst i ett avsnitt, mens andre delte inn i flere.

Med tanke på innholdet var det og flere ting som gikk igjen. Det å ha troen på fremtiden og troen på et godt liv gikk igjen hos flere. En tekst begynte slik; *“Fremtiden min ser lys ut i mine øyne.”* Oppgaven (vedlegg 8.1) ba elevene om å tenke ti år frem og skrive en fremtidsfortelling om livet som har vært fra nå og ti år fremover i tid. De ble bedt om å nevne noe om valg de hadde tatt, og fortelle om hvordan de håpet livet ville se ut. Et par hadde mest fokus på veien frem til der de var i dag, og flere av elevene hadde både et fokus bakover og fremover i tid i sine tekster, altså at de tok med mer i fortellingen enn den ti års perioden som ligger foran dem som; *“La meg starte ifra da jeg var liten.”*

En annen tekst begynte med å legge frem et mål; *“Helt siden jeg begynte på skolen har jeg alltid visst at jeg vil bli sykepleier.”* Andre kan se på fremtiden på en annen måte som den som sier at *“Min fremtid står ikke lenger skrevet i stein...”*

Når det gjelder start på fremtidsfortellingene så er det mye ulikt som kommer frem. Noen velger å starte fortellingen der de tror de skulle ende opp yrkesmessig; *“Jeg trodde jeg skulle ville jobbe i ambulansen, og det virket lenge som det valget jeg skulle ta, jeg ble anbefalt å ta helse, men fant ut at det var ikke min ting”.* Andre starter der de er nå i livet; *“Jeg valgte helse og oppvekst på grunn av de fleste vennene mine skulle gå det.”* Flere begynner og fremtidsfortellingen sin hvor de tror de er om 10 år; *“Om 10 år er jeg ferdig på påbygg, ferdig med 1 år i militæret, og ferdig utdannet politi”* og *“I 2033 håper jeg at jeg lever et liv jeg trives med, hvor jeg har god økonomisk frihet.”* Deretter fortsetter fortellingen med valgene som er tatt fra dagens dato og ti år frem i tid.

4.3 Analyse av resultatene

For å gi deg som leser en bedre oversikt over tekstmaterialet jeg har samlet inn, vil du nå få et innblikk i to analyseformer som er brukt for å avdekke og gjøre mer tydelig hvilke temaer som går igjen i datamaterialet og hva narrativene sier om de ulike temaene. For å gi leseren et best mulig inntrykk av innholdet i tekstene, har jeg valgt å gjøre en narrativ analyse av fire tekster i mitt empiri. Når det gjelder den tematiske analysen, har jeg gjennomført den på hele datamaterialet.

Målet med analysekapitlet er å se på hvordan fortellingene formidles, og hvilke temaer som kommer frem, eller hvilke mønstre som kan knyttes opp mot teorien jeg har lagt frem i teorikapitlet. Spesielt spennende er det om jeg finner en

sammenheng mellom de fire typene ungdomsliv og tekstene jeg har samlet inn. Dette vil jeg diskutere i kapittel 5.

4.3.1 Narrativ analyse

Jeg vil gjennomføre en narrativ analyse av et par av tekstene for å bidra til økt innsikt i fortellingenes oppbygging, innhold og måte å kommunisere på for leseren. Mitt valg av tekster til denne narrative analysen er gjort på kriteriet at de hadde en viss lengde, og at de hadde ulike fokus. Tekst 1 og 2 er skrevet av gutter, og tekst 3 og 4 er skrevet av jenter, alle med etnisk norsk bakgrunn. Etter å ha lest tekstene flere ganger gjør jeg meg noen refleksjoner rundt oppbyggingen, det generelle, og innholdet, det mer spesifikke. Fokustema jeg ønsker å se på i tekstene er hvordan selvpoppfatningen, selvtiliten og selvfølelsen blir kommunisert gjennom fremtidsfortellingene deres.

4.3.1.1 Tekst 1 - Gutt, byskole

Teksten har en overskrift, "Mitt liv, min fortelling" og begynner med et spørsmål; "Min framtid?". Deretter forteller han hva drømmen hans har vært, nemlig det å bli en spillutvikler. Han fortsetter med å si at om 10 år håper han at valgene han har tatt har fått han til å nå begynnelsen på målet. Det vil si at han tror det vil ta lenger enn 10 år og blir en spillutvikler og at han ser for seg å jobbe mot dette målet i lang tid.

Begrunnelsen for hvorfor han ønsker å bli spillutvikler er noe han legger frem. Som liten spilte han spill som var superkreative og han, vennene og familien synes det var gøy. Han stilte seg spørsmålet; "Hva om jeg en gang kan lage et videospill som folk synes kunne vært gøy?" Spørsmålet hans viser at han ønsker å kunne underholde andre og dele gleden han selv får av å spille kreative spill. Han forteller videre hvordan han vil oppnå dette, at han vil ta en IT-utdanning på et universitet, og jobbe med IT en god stund før han begynner å forme videospillutvikler teamet. Hva videospillutvikler teamet skal gjøre er å sitte og prate, bruke PCer og programmer, skrive ned historier og ideer, tegne konsept-tegninger for spillet, og finne noen han kjenner til å voice-acte karakterer. Han er reflektert hva gjelder å utvikle et spill. De ulike rollene krever folk, og han ønsker å samle et team som kan gjøre dette. Han ønsker i tillegg å bruke mennesker han kjenner i utviklingen av spillet han drømmer om. En utfordring han ser for seg kan gi han problemer med å ta avgjørelser på hvordan man skal gjøre ting, er om han får kone og barn. Da må han prioritere de

først skriver han. Dette viser hvordan verdien familie viser seg sterkt i hans liv. Han avslutter teksten med å skrive “ Så dette er en drøm jeg håper på jeg klarer, det er ett stort mål som kommer til å være vanskelig, men verdt det senere.”

Selvoppfatningene hans fremstår som målrettet, men ydmykt. Det er fordi han selv stiller spørsmålet om han en gang kan lage et spill andre synes er gøy. Han ønsker å kunne underholde med spillet han ønsker å utvikle, samtidig så kommer det frem en usikkerhet og et ønske om at han håper andre kan synes det er gøy. Han viser og at han ikke kan klare dette alene, men er avhengig av et team rundt seg for å skape dette spillet slik han ønsker det.

Selvtilliten hans er ganske jevn i løpet av fortellingen. Det er ikke slik at den øker eller synker gjennom fremtidsfortellingen hans. Han sier selv at det er en vanskelig drøm som han håper han kan klare å nå. Det vil jeg si er ganske reflektert skrevet. Han vet det blir vanskelig, og samtidig så gir han ikke opp, men går heller inn i det med en tro på at selv om det er vanskelig, så vil det være verdt det til slutt.

Selvfølelsen er hvordan han føler seg og hva han står for. Han viser gjennom sin fremtidsfortelling at han setter familien høyt. Han vil ha fokus på kone og barn fremfor karriere. Han sier at det kan være et problem, men at han må prioritere det først om han har familie.

Vendepunktet i hans tekst vil jeg si er om han får familie eller ikke. Det er noe som kan avgjøre om målet hans er innen rekkevidde eller ikke. Han virker som en reflektert gutt som egentlig ikke ser tiden som en stor utfordring. Om det tar 10 år eller 15 år virker som det er det samme for han så lenge han ser at han kommer seg nærmere målet med tiden.

4.3.1.2 Tekst 2 - Gutt, bygdeskole

Fremtidsfortellingen til den andre gutten starter når han er liten. Han hadde en stor drøm om å bli brannmann eller astronaut fordi han hadde sett mye på Brannmann Sam og Kometkameratene på barne-tv som liten. Da han ble eldre, skjedde det endring personlig og sosialt som gjorde at han brukte mer tid med venner og var en god støttespiller for dem. Han sier at han ikke alltid har vært skoleflink og at skolen gikk litt opp og ned. Så det er flere ting han skulle ønske kunne blitt forandret på. Han bestemte seg for å bli barne- og ungdomsarbeider fordi han tenkte det var en lett vei å gå i utdanningsløpet. Han slurvejobbet gjennom første halvår fordi motivasjonen ikke var på topp. Karaktersnittet hans var lavt første semester, og etter

en åpenbaring rundt jul hvor han så serien på NRK "113", valgte han å fokusere mer på skolen og jobbe ganske hardt med de fleste fagene. Dette viser hvordan ting vi ser på tv eller andre medier kan være med å påvirke og endre karriereveier til mennesker. Han fikk lønn for strevet og innen søkeperioden så hadde snittet hans økt betraktelig.

Han søkte inn på ambulanselinjen, og fikk svar i løpet av sommeren at han var kommet inn på ambulanséfag. Året gikk fint, og han sier han besto alle fag, fikk venner og miljø for livet. Dette viser hvordan han setter venner og miljø høyt i livet når det gjelder trivsel. Da de søkte om læreplass var det kun én i klassen som fikk relevant læreplass. Mangel på lærlingplass var ikke noe som stoppet ham fra å søke linjen på videregående. Det kunne vært interessant å ha spurt han om han hadde tatt samme valg igjen om han visste hvor vanskelig det var å få lærlingplass som ambulansefagarbeider. Han fikk læreplass, men som helsefagarbeider på sykehus. Som han sier selv "takk nei siden det ikke var det jeg skulle bli". Dette viser jo at han er klar på at det er i ambulansetjenesten han ønsker å jobbe. Derfor søkte han påbygg selv om ikke det var planen hans, men han så det som en bra ting å ha for videre studier. Han hadde hørt om paramedic-studiet som virket veldig interessant. Da han begynte på påbygg så han for seg en læreplass året etter, men så kom han inn i sanitetsbataljonen i militæret. Så han skal gjøre det ett år, og deretter ta læreplass eller paramedic-studiet hvis han kommer inn da. Om 10 år håper han at han har bestått paramedic og jobber i luftambulansen eller ambulansen i utlandet.

Han oppfatter seg selv som en god støttespiller for dem rundt seg og det er en verdi han ønsker å ta med seg inn i arbeidslivet. Han viser og at han oppfatter seg selv som målrettet.

Selvilliten hans er tilstede når det gjelder endringen som skjedde resultatsmessig første skoleåret hans på videregående. Hvordan karaktersnittet endret seg såpass masse i løpet av et halvår, viser at han innså at hardt arbeid lønnet seg. Dette var nok med på å gi han en selvillit. Han nevner og tidligere at han skulle ønske at det var mye han kunne endret på, men samtidig virker han fornøyd med valgene han har tatt til nå, fordi han kom inn på ambulanséfag. Han viser at han er løsningsorientert fordi han endret sin karrierevei da han ikke fikk lærlingplass.

Han beskriver en selvfølelse som manglet før han begynte på videregående. Ved at han ønsker at mye skulle vært endret på i den tiden, tenker jeg at han ikke var fornøyd med livet på den tiden og hadde lav selvfølelse. Året han fikk

på ambulansesefag virker til å ha en god påvirkning på selvfølelsen hans. Han skrev selv at han "fikk sjokk" da han leste at han kom inn på linjen, og at året gikk veldig bra. At han skriver at han har skapt venner for livet, kan og vise at han har fått en god selvfølelse og selvtillit i møte med disse menneskene.

Vendepunktet som allerede har skjedd i livet hans, er at han takket nei til læreplass. Han fikk ikke læreplass som ambulansesefagarbeider, og valgte heller å ta påbygg for å kunne studere videre. Fremtiden hans er ganske åpen, men han håper å jobbe innen helsefeltet, og helst innen luftambulansen eller ambulansen. Et vendepunkt som akkurat har dukket opp er at han har fått plass i sanitetsbataljonen som gjør at lærlingplass og eventuelt studie blir utsatt ytterligere ett år.

4.3.1.3 Tekst 3 - jente, byskole

Fremtidsfortellingen hennes startet da hun var liten. Da hadde hun mange ulike drømmejobber hun så for seg, men med alderen så ga interessen for disse drømmene seg, og hun tenkte heller på hva hun ville jobbe med og ikke som. Det hun ville jobbe med var mennesker. "Det føltes naturlig ut, da empati og omsorg er tydelige egenskaper hos meg" skriver hun. Aldersgruppen barn og ungdom var der interessen var størst, så derfor var det linjen hun søkte seg inn på videregående. "Jeg gjorde det bra på skolen og var derfor aldri redd for å ikke komme inn på den linja jeg ønsket mest". Hun søkte seg inn på helse- og oppvekst på VG1, og barn- og ungdom på VG2. Det som hun sier skilte henne fra de fleste andre i klassen hennes var at hun allerede første året visste at hun ville ta påbygg på VG3. Hun tenkte det passet henne helt perfekt å gå to år på videregående og faktisk lære om noe som interesserte henne og som handlet om det hun ville studere videre. Ønsket var aldri å ta fagbrev, men å skaffe seg erfaring som ville gi henne fordeler når hun skulle studere senere.

Hun skriver så at hun har vært veldig i tvil mellom to utdanninger. Enten profesjonsstudiet i psykologi eller bachelor i sosialt arbeid. Hun har landet på det siste alternativet, og tror at tittelen som sosionom vil åpne opp for mange varierte jobbmuligheter, og at det vil gjøre at hun får prøvd seg frem i flere ulike jobber. Hun tror hun kommer til å ønske å studere videre når hun har mer arbeidserfaring, og bygge videre på den utdannelsen hun har. Hun har ikke noe klart i tankene, og satser på at hun finner ut av det etter hvert. "Jeg ser lyst på fremtiden!" avslutter hun fremtidsfortellingen sin.

Hele fremtidsfortellingen hennes viser en form for reflektert selvoppfatning. Hun virker til å kjenne seg selv godt når hun beskriver sine personlige egenskaper, empati og omsorg. Kanskje noen har sagt at hun har disse egenskapene, eller kanskje hun har merket det selv. Uansett ønsker hun å bruke disse egenskapene i arbeidet med mennesker.

Selvtilliten hennes er det ikke noe å si på, mener jeg. Hun beskriver sine avgjørelser med stor selvtillit, og sier at hun gjorde det bra på skolen, og at hun visste hva hun ville da hun begynte på videregående. Hun ser på fordelene med avgjørelsene sine og hvordan det er positivt for hennes læring og utvikling med tanke på videre utdanning. Jeg er nysgjerrig på om avgjørelsen hennes om utdanning har noe å si om opptakskravene. Det kunne vært interessant å spørre om. Med tanke på selvtilliten hun utstråler gjennom fortellingen hennes, skulle jeg gjerne sett at hun forklarte dypere hvorfor hun endte opp med bachelor i sosialt arbeid og ikke profesjonsstudium i psykologi.

Som forsker er det vanskelig å analysere andres selvfølelse, men jeg merker på måten hun skriver på, at hun virker til å kjenne seg selv godt, og hva hun står for. Hun jobber hardt, er målrettet og har fokus på "Hva har jeg igjen for det?" når hun velger linje på videregående. Det virker ikke som at det står på motivasjonen, og at hun egentlig kunne fint valgt studiespesialiserende for å gjennomføre sin plan med tanke på utdanning og karriere. Hun ønsker høyere utdanning, og ser fordelene med arbeidserfaring før hun går videre.

Vendepunktet i hennes fremtidsfortelling kan være om hun kommer inn på studiet hun ønsker å studere. Ellers er det få vendepunkt hun beskriver i sin fremtidsfortelling. Hun håper at utdannelsen "vil åpne opp for mange varierte jobbmuligheter", og det er jo noe som kan bli et vendepunkt for henne. Ellers har hun et optimistisk syn på livet og fremtiden som viser seg godt i den siste setningen sin som nevnt ovenfor, men må nevnes igjen; "Jeg ser lyst på fremtiden!"

4.3.1.4 Tekst 4 - jente, byskole

Tekst 4 begynner med en form for oppsummering. "Når jeg ser 10 år frem i tid og tenker på hvordan livet er da, må jeg også tenke på hvor jeg har vært og hvilke valg jeg har tatt." Hun har vært litt usikker på yrkesveien, men sier at siden 8.klasse har sykepleien stått øverst på listen. På videregående valgte hun å gå breddeidrett, og hun synes det var veldig gøy, med hyggelige medelever og flinke lærere, men

allikevel merket hun at studiespesialisering ikke var noe for henne. Hun sier at hun hadde vært veldig vaklende i 10.klasse om hun skulle velge idrett eller helse, og etter en prat med moren og rådgiveren på skolen endte hun opp med å bytte til helsefag etter 2 måneder på videregående. Hun opplevde byttet som vanskelig fordi hun følte det var seint på året og det var ikke lett å få venner. Dette sikkert fordi elevene i klassen hadde hatt to måneder å bli kjent med hverandre og allerede dannet vennegrupper. Men hun sier hun sto bak valget sitt og trivdes på helse. Hun synes fagene var lett, men at hun samtidig lærte mye.

Fra VG1 gikk hun ut med høyt snitt, så hun visste at hun kom til å komme inn på det hun ville på VG2. Hun endte opp med å søke ambulanséfag fordi det var det som interesserte henne mest, og virket gøyest og mest lærerikt. Det som var mest skummelt var at det var i en annen by, over halvannen time med buss en vei, men det var verdt det, sier hun i dag. Hun fikk mange venner, hadde gøy skolehverdager, nye opplevelser og lærte masse. Samtidig skriver hun at hun lærte at hun ikke kunne se for seg å jobbe som ambulansearbeider hele livet, og derfor valgte hun å ta påbygg VG3. Hun valgte å ta påbygg 50 minutter hjemmefra i venninnens hjemby. Igjen er hun glad for valget hun har tatt. Hun har fått nye venner og har noen som går gjennom det tunge påbygsåret sammen med.

Når det gjelder fremtiden til denne jenta, så er hun ikke helt sikker på alt. En ting hun er sikker på er at hun skal ta et friår etter påbygg. I løpet av friåret skal hun jobbe og reise. Hun nevner 3 ulike jobber hun har i dag som hun håper å fortsette med i friåret. Hun vil dra å besøke søsteren som bor i utlandet, og andre steder rundt om i Europa og Nord-Amerika. Etter det vil hun studere sykepleie i en storby i Norge sammen med noen venner. Hun påpeker at de ikke bestemte seg sammen for samme by, men at de fant ut at det var tilfeldig. Etter 3 år på sykepleien ser hun for seg å bli reisesykepleier eller jobbe i Nordsjøen før hun får familie og "vil roe meg ned". Jobben som reisesykepleier eller sykepleier i Nordsjøen håper hun vil gi henne litt ekstra penger så hun kan oppleve nye steder. Hun har veldig lyst på familie og det er en viktig del av planen hennes. Hun vet naturligvis ikke når dette kommer til å skje, men håper det skjer når hun er ferdig med videreutdannelsen sin. Hun vurderer videreutdanning innen barn, kreft, jordmor eller anestesi. Hun påpeker selv at det er jo ganske varierte muligheter, og at hun velger det etterhvert. Hus er noe hun ønsker å kjøpe så tidlig som mulig, og hun har et håp om at etter hvert vil alle i nærfamilien bo på samme sted slik som nå. Nå bor hele familien hennes maks 1 time unna

hverandre og det er noe hun ser verdien i og ønsker for sin fremtid og. Hun avslutter teksten sin med å si “Jeg angre ikke på noen av valgene jeg har gjort til nå og håper ikke jeg kommer til å gjøre det i fremtiden heller”.

Selvopfatningen hennes er at hun står inne for de valgene hun har tatt selv om det har kostet en del, spesielt tid. Hun viser at hun er reflektert og tøff ved å endre valg etter to måneder på videregående. Moren og rådgiveren var viktige i avgjørelsen om å bytte linje, og det virker hun glad for. Det at hun i tillegg innrømmer at hun synes det virket skummelt å begynne på ambulansesfag, gjør at hun viser at hun er modig. Hun stresser ikke med å starte på studiet, og kjenner at det skal bli godt med et friår etter et tungt påbyggår. At hun har tre ulike småjobber gjør at hun oppfattes som hardtarbeidende.

Hun uttrykker en form for faglig selvtillit når hun sier at skolen var lett, men at hun samtidig lærte noe. Kanskje har hun opplevd tidligere at skolen har vært for lett og at det ble kjedelig fordi hun opplevde at hun ikke lærte noe? Hun utstråler en personlig trygghet når hun sier hvordan hun har tatt de valgene hun har tatt, og stått for dem hele veien. At hun ikke angre på noen av valgene til nå er ganske utrolig. Det kunne vært spennende å høre hvordan hun hadde taklet det å angre på et valg, å stå for det. Fordi hun angret jo på VG1-valget, men fikk muligheten til å bytte linje og ikke stå i det valget hun hadde tatt. Hvordan hadde det året vært eller gått om hun hadde stått i det første valget?

Selvfølelsen hennes er at hun står for valg hun tar ifølge henne selv. Hun viser at familie er viktig i fortellingen sin, og at hun selv har lyst på familie en gang i fremtiden. Grunnen til at jeg oppfatter familie som viktig er fordi hun ønsker å bo i nærheten av dem i fremtiden. Hun ser potensial i utdannelsen som sykepleier og ønsker å ta en videreutdanning for å fordype seg faglig.

Vendepunktet i livet hennes til nå er da hun innså at hun ikke likte studiespesialiserende og ønsket bytte. I tillegg turte hun å velge VG2 og påbygg på steder som var langt unna hjemme, noe som viser en selvstendighet. Fremtidige vendepunkt kan være at hun for eksempel ikke kommer inn på studiet i den storbyen som de andre vennene vil studere i, eller at ikke vennene kommer inn og at hun blir “alene” der som student. Ellers kan et vendepunkt være at hun ikke får egen familie, og ikke får råd til eget hus med det første, og at hun angre på valg hun tar.

4.3.1.5 Likheter og ulikheter

Flere av fremtidsfortellingene jeg har lagt frem tar for seg mer enn 10 år fremover i tid. De ser det som relevant å ta med informasjon om årene før påbygg og fortelle om reisen deres dit. Det viser at de ser på fortiden som relevant for fremtiden. Tre av dem ønsker å jobbe med mennesker og ser på seg selv som omsorgsfulle, empatiske mennesker som er egenskaper man gjerne forbinder med de yrkene de ser for seg. Den første eleven vil og jobbe med mennesker, men han vil underholde dem, ikke ha omsorg for dem.

Familie blir og nevnt i flere tekster. Jentene er tydeligere på ønsket om familie og drømmen om barn i fremtiden, mens den ene gutten nevner familie som noe han ser for seg å få, men som og kan skape utfordringer på karriereveien hans da han må prioritere dem foran jobb.

Flere nevner og at skolen har vært lett og at de er selvsikre på å komme inn på valget sitt på videregående. Noen har utviklet selvtillit på området, mens andre virker til å ha hatt det hele tiden. Selv om det kun er ei som er tydelig på at hun visste at hun ville gå påbygg på VG3, så er alle klare på at de vil ha en høyere utdanning, altså at de vil studere mer enn videregående. Gutt i tekst 2 er usikker på om han vil ta fagbrev eller studere paramedic, så han er den av de som skiller seg mest ut utdanningsmessig.

Å ta valg virker som har gått fint for alle fire. Et par har angret eller funnet ut underveis at den linjen de valgte på videregående ikke var noe de ønsket å jobbe med i fremtiden. Derfor har de endret sine valg ved å for eksempel ta påbygg slik at valgmulighetene deres økte betraktelig.

Tidsaspektet er noe som er ulikt. Tekst 1 fremstiller sin drøm som noe som kan ta mange flere år enn 10 å gjennomføre. De andre ser for seg et liv mer steg for steg. Det er lite anger i fortellingene, men den andre skiller seg ut. Han nevner at han angrer på at han sluntret unna på skolen, og måtte da ta mye igjen andre semester på VG1.

4.3.2 Rapport fra den tematiske analysen

I denne fasen skal jeg gå nærmere inn på temaene som kom frem i de tidligere stegene i analysen av empirien (se kap.3.3.2). Jeg vil fortelle historien til temaene og

vise hvordan datamaterialet støtter opp om temaene og kan være med på å besvare min problemstilling.

1. Fremtiden

Første hovedtema jeg vil presentere er temaet *fremtiden*. Undertema fra empirien min som jeg mener støtter opp om hovedtemaet er *håp, trivsel, bekymring, anger og trygghet*. Fremtiden er ukjent for de fleste, og noen av ungdommene kommuniserte et tydelig håp for fremtiden.

Håp

Noen var generelle og sa *jeg har et håp for fremtiden*. Andre var mer tydelig på hva de håpte på, som at de *håper å gjøre en forskjell for barn og unge*. Håp er en form for forventning om at noe de ønsker skal skje. Derfor burde nok håpet som er nevnt her vært sett mer i sammenheng med den totale teksten om ønsket fremtid.

Trivsel

Det kom og frem i materialet mitt at flere ønsket en trivsel i fremtiden. At de hadde *funnet noe jeg trives med, eller en jobb jeg trives godt i*. Hva som skal til for at de ulike trives er forskjellig, men at de trives med det de driver med er viktig for dem som nevner trivsel.

Bekymring

Hva gjaldt undertemaet bekymring, viste det seg at de aller fleste bekymret seg for karakterene sine. Karakterene virket til å ha stor makt over fremtiden til disse ungdommene. En elev stakk seg ut med at den bekymret seg for at *kroppen slutter å fungere, at jeg får en sykdom eller havner i en ulykke som gjør at jeg ikke er egnet for yrke*. Ingen bekymret seg for miljøet eller klimautfordringene verden står ovenfor, så de fleste tenkte på seg selv og sitt eget liv, altså at de hadde en individbasert, egosentrisk vinkling på bekymringen sin.

Anger

Et par elever uttrykte anger, og da anger på valg de allerede hadde tatt. Det handlet om skole, og det å velge linje på videregående, og det å ta skolen seriøst litt tidligere. Det var lite eller ingen bekymring for å angre på valg i fremtiden.

Trygghet

Tryggheten i fremtiden handlet om å *ha en utdanning som var trygg å falle tilbake på, og ha et stabilt liv om 10 år og bo i et trygt nabolag*. Det å ha en utdanning å falle tilbake på, kan være noe som har blitt fortalt denne personen. Utdanning og fast jobb var noe jeg opplevde som mer viktig før i tiden enn i dag. I dag har de unge så

mange rundt seg som forbilder som enten har valgt å droppe ut av videregående og satse på TV (Stian Blipp), eller satse på musikken (Kyrre Gørvell-Dahll) uten å ha noe utdanning. Mange influensere har også stått frem og sagt opp sine jobber de har utdannet seg innen, og satset fullt på influencer-livet (Mina Paulsen). Tryggheten i å ha en utdanning kan derfor være noe som er i endring, fordi det er så mange ulike måter å tjene penger på som ikke nødvendigvis trenger en utdanning.

2. Karrierevalg

Hovedtemaet karrierevalg har følgende undertemaer; *økonomi, utdanning, jobb* og *friår etter vgs*. Karrierevalg er et hovedtema fordi alle undertemaene er en konsekvens av hovedtemaet.

Økonomi

Økonomien man ønsker seg er ofte en konsekvens av karrierevalg. Men for en av deltakerne i forskningen min var det ikke slik. *Jeg ønsker å bli kjæreste med en gutt som kommer fra en rik familie*. De fleste av deltakerne hadde som mål å ha en god inntekt. De uttrykte blant annet at de *ville tjene mer enn gjennomsnittet, ha god økonomisk frihet, ha en god inntekt, god lønn* eller *god råd*. Hva hver enkelt legger i sine utsagn er ganske avhengig av individets tidligere erfaringer. *God råd* kan se veldig ulikt ut, ut fra hva slags forhold de er vant med i fra før av. *God økonomisk frihet* kan for noen være å ha råd til å dra på påskeferie til Hawaii, mens for andre kan det betyr å ha råd til å gå ut og spise mat på restaurant, eller slippe å jobbe i tillegg til å studere.

Utdanning

Utdanning var noe de fleste nevnte i sine fremtidsfortellinger. Cirka 80% av empiriene som sa noe om utdanning, nevnte omsorgsykker som sykepleie, sosionom, barnevernspedagog, lærer, psykolog, paramedic, eller lege. Ellers var det økonomi, markedsføring, ledelse eller IT som ble nevnt av utdanninger. Om det samsvarer med hvilke linje de hadde gått på videregående kan jeg ikke konkludere noe med, fordi ikke alle nevnte hvilke linje de hadde gått på VG1 og VG2. Derfor kan jeg ikke dra noe slutning om at alle som ønsket en utdanning innen omsorgsykker hadde gått på helsefag.

Jobb

Jobb var det varierte svar på. Noen var veldig klare på hva de ville bruke utdannelsen sin til; *på akuttmottaket på sykehuset, i kriminalomsorgen, på familiens hus, i luftambulansen, som institusjonsarbeider med unge mennesker,*

videospillutvikler osv. Andre skrev mer generelt at *de håper de får en jobb de som er relevant*, eller at *de ikke hadde noen tanker om jobb*. Arbeidsplassen er et sted man bruker mange timer i døgnet på, så at noen hadde fokus på *en jobb de trives i*, kan vise at det med trivsel betyr mer enn akkurat hvor.

Friår

Friår etter videregående skole er for noen et valg og for andre noe de må fordi de er innkalt i for eksempel militæret. De som nevnte friår som noe de tenkte etter videregående, så skulle de fleste i *militæret*. Et par elever tenkte *folkehøgskole*, og et par andre elever *ville reise etter flere år med dugnad og jobbing for russetiden*.

3. Livsvalg

Livsvalg er det tredje og siste hovedtemaet i min tematiske analyse. Underemaene er da *kjærlighet i dag*, *påvirkning av venner eller familie*, hvor de ønsker å bo; *urbant*, *landlig*, *utlandet*, hvordan de ser for seg sin *familiesituasjon om 10 år* og *reise* som verdi i livet.

Kjærlighet i dag

Flere hadde kjæreste i dag, og hadde det i fokus når det gjaldt fremtiden og livsvalg i den forbindelse. Avstandsforhold med tanke på valg av studiested ble nevnt av flere, og noen ønsket å flytte med kjæresten til en større by, mens andre ønsket å studere i nærmeste by for å bo nær familien i stedet for kjæresten. At dette kunne skape utfordringer var de fleste enige om i sine fortellinger. Dette hang og sammen med påvirkning.

Påvirkning

Noen var veldig klare på at de ikke ønsket å la andre påvirke dem, mens andre ønsket å studere der søsken studerte eller ville høre på råd som foreldre kom med om for eksempel å reise og studere andre plasser når de var unge. Noen henvendte seg til foreldre og venner dersom de var usikre på valg, og noen tok valg basert på hva venner skulle. For eksempel så var det flere som nevnte at de valgte linje på videregående ut fra hva venner ville. De fleste som var ærlige på det i sine fremtidsfortellinger var ungdommene fra bygdeskolen.

Bosted

Noen ønsket av økonomiske grunner å bo hjemme mens de studerte for å spare penger. Fåtallet ønsket å bo i utlandet, men det var flere enn én som nevnte det. Spesielt USA var et sted flere drømte om å bo. Ellers var flere mer generelle hvor de ville bo, noen nevnte *i Norge*, andre *sørpå*, *sørlandet* eller *byen*. En hadde ikke norsk

bakgrunn, og for den så var det viktigste å bo i nærheten av familien den hadde, om det var i sør, nord, øst eller vest. Andre nevnte og at det hadde vært verdifullt for dem å bo i nærheten av familien sin i oppveksten, og at de av den grunn ønsket å bo i nærheten av sin familie i fremtiden.

Familiesituasjon om 10 år

Det å etablere egen familie i løpet av de 10 neste årene hadde nesten 90% et ønske om. Halvparten nevnte at de ønsket å være gift og ha barn, mens den andre delen var mer generell og skrev at de håpet de hadde egen familie om 10 år. Jentene hadde et større fokus på dette enn guttene, og flere jenter nevnte det at de ikke ønsket å bli en "gammel mor". Det kan fort tenkes at jentene på bygda har større fokus på å bli mor ung enn de i byen, men det var ingenting som tydet på det i fremtidsfortellingene mine da det var jenter fra både by og bygd som ønsket å være ung mor. Dette kan ha noe med sin egen familiesammensetning som de har vokst opp i, eller kulturell påvirkning fra sosiale medier eller andre medier.

Reise

Reise var og en verdi som nesten en tredjedel uttrykte som en måte å leve livet på. En ønsket å *reise til Bali og Bora Bora med hele familien for å skape gode minner*, en annen ønsket å *reise masse, jorda rundt*, en tredje nevnte at de ville *reise mye*. Ellers var det i tillegg flere som skrev at de *ønsket å reise*. Nordmenn er kjent for å være det folket i verden som reiser mye, og dette kan stemme godt med det ungdommene forteller i fremtidsfortellingene sine.

4.4 Etiske refleksjoner rundt analysen

Med tanke på analysene gjort ovenfor, av empirien jeg samlet inn, har jeg gjort meg et par etiske refleksjoner.

Det første jeg har tenkt på er hvordan min erfaring og min egen forforståelse er med på å prege analysene og tolkningene som er gjort. Det at jeg selv er lærer, kjenner til skolesystemet, kjenner rådgivere som er med på å veilede elevene til valg av videregående linjer, så vil dette være med på å prege min oppfattelse av fortellingene deres. Min egen oppvekst og oppdragelse vil også være sentral i min refleksjon av tekstene. Det at jeg selv har tatt to friår etter videregående og vært innom mange ulike yrker jeg kunne tenke meg, så vet jeg at slik samfunnet er i dag, så er arbeidssituasjonene stadig i endring. Plutselig er det lærermangel, og da kan

det være lettere for noen å prøve andre ting fordi det er veldig sikkert at man får jobb som lærer igjen dersom man ønsker det. Alt henger sammen.

I tillegg så er det viktig å tenke på at jo mer jeg vet om deres, altså elevenes drømmer om fremtiden, jo lettere vil det mest sannsynlig bli for meg å gå i fella om å danne meg et bilde av personen, forhåndsdømme, før en eventuell karriereveiledning. Dersom jeg hadde vært rådgiver for dem og sett fremtidsfortelling som et verktøy i møte med elevene i etterkant av skrivingen, så måtte jeg vært veldig bevisst på hva jeg valgte å fokusere på i veiledningen og hva jeg ønsket å ta ut fra fortellingen og inn i veiledningen. Det å la veisøker styre samtalen og velge selv, kan være bra med tanke på at mine egne tanker og synspunkter ikke kommer i veien. Det er allikevel viktig at jeg tør å utfordre veisøkerne med å ta opp ting jeg ser på som sentrale dersom de ikke gjør det selv.

5 Diskusjon og drøfting

I dette kapitlet vil jeg se på hvordan analysen og teorien besvarer problemstillingen min og forskningsspørsmålene mine. Først ønsker jeg å se på hvordan den narrative analysen besvarer forskningsspørsmålene (i kursiv). Deretter vil jeg se på hvordan den tematiske analysen møter problemstillingen (i kursiv) jeg stilte i begynnelsen av oppgaven min. Jeg vil og bruke teori fra teorikapitlet underveis, og blant annet drøfte hvordan resultatet fra analysen kan deles inn i de fire typene ungdomsliv. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg drøfte tolkningsfeil jeg kan ha gjort i analysen.

5.1 Narrativ analyse i møte med forskningsspørsmålene

Hvordan kan vi bruke fremtidsfortelling i undervisningen som et hjelpemiddel for å gjøre elevene mer bevisste på egne drømmer og håp?

Å rette fokuset mot fremtiden, og få elevene til å skrive ut sine drømmer og håp, eller at de ikke har noen drømmer og håp, vil forhåpentligvis øke bevisstheten deres. I følge Peavy sitt begrep "leverom" og Bourdieus begrep "habitus", så kommer det frem hvordan de oppfatter seg selv, sin omverden og hvordan de er i møte med andre. (Højdal, 2018) Jeg opplevde gjennom opplegget mitt at elevene leverte tekster om fremtiden deres som omhandlet drømmer om både jobb og familie,

bosted og livsstil med tanke på reising og friår. Noen hadde dratt inn fortiden mer enn andre i skrivningen sin, og det er helt i orden etter min mening. For noen så kan det være godt å dele fra fortiden for at leseren skal forstå hvordan de tenker om fremtiden. Da fikk jeg og et bedre innblikk i leverommet deres.

Jeg mener at man kan bruke fremtidsfortelling som et hjelpemiddel for å gjøre elevene mer bevisste på egne drømmer og håp. Det mener jeg at den narrative analysen til Lieblich (sitert i Johansson, 2005) støtter. En fordel kan være å ha et mål med fremtidsfortellingen. Ikke at den nødvendigvis karaktersettes, slik man ofte gjør med tekster i skolesammenheng, men at den er en del av et karriereveiledningsopplegg, hvor man kan ta utgangspunkt i fremtidsfortellingene i en karriereveiledningssituasjon i etterkant. Dette mener jeg fordi jeg tror at man kan rette opp i misforståelser eller gjøre elevene enda mer bevisste på hvordan de tenker når de møter utfordringer, angrer på en avgjørelse som er tatt eller ikke helt vet hva de vil med fremtiden sin.

Hvordan bidrar fremtidsfortelling til at elevene blir mer bevisst sine egne verdier, egenskaper og drømmer?

Fremtidsfortellingen de har skrevet er for noen en biografi om hva som har skjedd til nå i livet, og noen tanker om hva de drømmer om i fremtiden. En verdi som kom frem i fortellingene var hvordan familie, kjæreste og venner betydde mye for flere, når det gjaldt avgjørelser som er eller blir tatt, og hvordan de ser for seg fremtiden.

Egenskapene til elevene kom tydeligere frem hos noen enn hos andre. Noen fremsto veldig trygge på seg selv i sine fortellinger og la ut hvilke egenskaper de hadde som empati og omsorg, og at de derfor så et ønske om å finne en jobb hvor disse egenskapene kunne aktiveres og brukes. Alle nevnte fremtiden sin, og noen hadde tydelige drømmer, og andre var mer åpne om hvordan livet skulle utfolde seg.

Fremtidsfortellingen bidrar til at elevene blir mer bevisst på sine egne verdier, egenskaper og drømmer, fordi de blir tvunget til å tenke fremover når de skriver om hvordan de ser for seg livet om 10 år.

Jeg ser at verdier og egenskaper ikke nødvendigvis kommer like godt frem, eller direkte frem i alle fortellingene, men drømmene, eller mangel på dem, er der. Ikke alle er bevisst på at verdier kommer frem når de for eksempel skriver at de ønsker å bli sammen med en rik kjæreste fra en ordentlig familie. Da tenker jeg at

denne personen synes det er viktig å ha en trygg økonomi, men at ikke denne personen nødvendigvis har det nå. Og at en ordentlig familie har en verdi. Hva personen legger i ordentlig vet jeg ikke, fordi det står ingenting om det i fortellingen, men jeg tenker at ordentlig kan handle om at de har ryddige forhold innad i familien, kler seg etter hva som er moderne, har arbeid, stabile liv med det som hører til, og fremstår som vellykket.

Hvordan kan fremtidsfortellingene vise oss hvordan vi, karriereveiledere, best mulig kan møte ungdommene i karriereveiledning?

For det første kan fremtidsfortellingene vise karriereveiledere hvor tydelig fremtiden er for veisøkerne. Dersom det er en del av karriereveiledningsopplegget, og de skriver sin fremtidsfortelling før de skal ha karriereveiledning alene eller i gruppe, så vil vi, som karriereveiledere, bedre kunne utnytte potensialet som ligger i fremtidsfortellingene. Dersom veien er klar for veisøkerne, så kan en veiledningsøkt i etterkant være med på å bekrefte eller avdekke områder hvor veisøker bør øke sin bevissthet når det gjelder for eksempel å takle motstand i fremtiden. En samtale med veisøkeren kan og avklare spørsmål man som leser og eventuelt karriereveileder har.

Det andre fremtidsfortellingene kan vise oss er hva slags usikkerheter de har. Om det noe de angrer på, så kan man snakke om hva som gjorde at de angrer, og kanskje avdekke frykt for fremtidige situasjoner som kan dukke opp, og legge en plan eller strategi for hvordan man kan møte de situasjonene. Eller om de er usikre på hva de skal og ikke vet hva de vil studere eller jobbe som, så kan man trygge dem på at det er normalt, og at man kan anbefale dem å øke sin valgkompetanse. Det kan man gjøre ved å samle en gruppe med elever som har behov og ønsker å lære mer om det og bedre sin dømmekraft for sitt eget liv. På den måten kan en bruke Kolbs læringssirkel i en karriereveiledningssituasjon. (Haug, 2018)

I dette delkapitlet har jeg lagt frem hvordan den narrative analysen har besvart mine forskningsspørsmål, og jeg ønsker nå å gå videre inn på den tematiske analysen og hvordan den svarer til problemstillingen.

5.2 Tematisk analyse i møte med problemstillingen

Nå vil jeg oppsummere funnene i min tematiske analyse opp mot problemstillingen jeg ønsker å finne svaret på;

Hva slags tanker, drømmer og ambisjoner kommer frem i bruk av metoden fremtidsfortelling?

Ved å gjennomføre en tematisk analyse av fremtidsfortellingene har flere temaer og undertemaer kommet frem underveis. Drømmer og tanker om fremtiden og livet, og ambisjoner i forbindelse med utdanning og karriere er absolutt dekket av flere respondenter i mitt empiri. Ved å ha med utdrag fra elevene sine fortellinger gjennom analysen har jeg argumentert og begrunnet hvordan undertema og tema henger sammen og hvordan det da gir et overfladisk svar på min problemstilling.

Ved å gjennomføre en narrativ analyse i tillegg til en tematisk analyse, håpet jeg å gi et mer dyptgående svar på problemstillingen min hvor jeg tok for meg hvordan de skrev fremtidsfortellingen, hva som var i fokus i fortellingene, og hva slags holdninger de uttrykte med tanke på drømmer, tanker og ambisjoner om fremtiden. Jeg mener at de to analysemetodene jeg har brukt på mitt empiri utfyller hverandre og er med på å besvare min problemstilling og mine forskningsspørsmål. Savickas sine tanker om yrkespersonligheter, karrieretilpasning og livstema er noe som dukker opp i ulik grad i flere av tekstene. (Brown & Lent, 2005) Noen har allerede prøvd ut yrker som gjør at de velger det bort, mens andre gjør mer tydelig hva slags livstema som livet deres er bygd opp av.

Videre vil jeg nå se på hvordan jeg kan kjenne igjen de fire typene ungdomsliv som Eriksen, Stefansen og Ødegård (2021) har forsket frem i fremtidsfortellingene som ble levert inn underveis i min forskning.

5.3 De fire typene ungdomsliv i elevenes fremtidsfortelling

Som nevnt i teorikapitlet har de tre forskerne kommet frem til en firerinnndeling når det gjelder ulike typer ungdommer. (Eriksen et al., 2021) Jeg vil nå se på deres firerinnndeling opp mot mitt empiri og komme med konkrete eksempler fra mitt materiale som kan være med på å bekrefte deres inndeling. Jeg vil og reflektere rundt om det var noen typer som var mer sentrale enn andre i mitt materiale, og

hvorfor det er slik. Måten jeg vil gjøre det på er først å repetere kjennetegnene på de ulike typene, og deretter se på eksempler fra mitt materiale som kan være med på å underbygge denne typen ungdomsliv.

Den lokalt forankrede ungdommen har en selvsikkerhet de utstråler, men de har ikke et høyt ambisjonsnivå hva gjelder for eksempel karriere. De har dype lokale røtter, som vil si at de setter nærmiljøet høyt og ønsker å bidra yrkesmessig og sosialt i området de bor i. Yrkesdrømmene deres var ofte kjønnsbetinget, som vil si at guttene søkte yrkesfagsyrker, og jentene søkte mot omsorgsykker. De søker trygghet, sikkerhet og optimisme når det gjelder økonomisk og kulturell kapital.

Her står jeg i et dilemma med tanke på hva som gjelder målingen "høyt ambisjonsnivå". Det er jo nettopp dette flere av teoretikerne mine kritiserer fordi det er individet selv som bør definere det, og ikke meg. Når jeg nå skal forsøke å finne eksempler på den lokalt forankrede ungdommen som er selvsikker, men ikke har høyt ambisjonsnivå, så stjeler jeg noe av individets frihet til å selv definere hva det er. Men dersom man ser på utdanningsnivåene vi har i Norge med tanke på yrkesfaglig utdanning, bachelornivå og masternivå, så tar jeg utgangspunkt i det første og andre som ikke høyt ambisjonsnivå hva angår karriere. En elev sier hun vil bo hjemme, altså sterkt lokalt forankret, og at hun vil studere nærmest mulig hjemmeplassen for å være nær familien. Et annet eksempel er hun som vil bo i nærheten av familien fordi hun selv har vokst opp nær familien. Her ser man eksempler på hvordan omgivelsene og oppveksten kan være med å påvirke fremtidige valg. Flertallet av mine respondenter vil jeg si er lokalt forankrede ungdom.

Den selvsikre optimisten er en type ungdom som kommuniserer en trygghet ved å ha en positiv holdning til seg selv og fremtiden sin. De får gjerne gode karakterer på skolen, og ønsker høyere utdanning som kan gi status. Ikke alle har konkrete drømmer om hva de vil bli, mens andre har. De fleste ønsker å bo urbant eller i utlandet. Deres bakgrunn er ofte preget av oppvekst hvor familien har god økonomi, begge foreldrene har høy utdanning og familieforholdet er godt. Ungdommene så på det som verdifullt å bruke tid med familien og hadde ofte foreldrene som forbilder.

Flere elever har gjennom sine fremtidsfortellinger fremstått som selvsikre typer. De er optimistiske for fremtiden og angrer ofte ikke på noen valg de har tatt til nå i livet. Måten de viser selvsikkerhet mener jeg er ved å skrive om karaktersnittene sine og hvor lett skole er for dem, og at de ikke angrer på noen avgjørelser som for

meg fremstår som at de mener selv de bare tar gode valg. Dessuten viser de og optimisme ved å ha troen på fremtiden og at alt skal ordne seg for dem.

Den sårbare og rotløse var den ungdommen som var usikker om fremtiden, hadde lite tilhørighet til nærmiljøet og hadde vanskeligheter med relasjoner. Guttene gamet ofte på fritiden, og noen jenter gamet og. Hva gjaldt fremtiden til disse ungdommene, så var det flere som ikke hadde noen drømmer, eller så var drømmen uopnåelige. Familiebakgrunnen deres var preget av at foreldrene hadde arbeidsklasseyrker, og ikke god økonomi. Fåtallet av denne typen ungdom likte skolen eller fikk hjelp til skolearbeid hjemme. Støtten fra familien kunne være fraværende i vanskelige situasjoner, og det var lite samhold i familien.

Ingen i min empiri svarte til denne beskrivelsen. Det kan hende at det var noen av respondentene jeg valgte bort eller som valgte å ikke delta på forskningen min som kunne tilhørt denne kategorien, men det vil jeg dessverre aldri kunne bekrefte eller avkrefte på grunn av mitt valg om avgrensing. Eventuelt var det noen som smørte tjukt på i sine fremtidsfortellinger og ikke fortalte sannheten om hverdagen og livet i fremtiden.

Satseren er en ambisiøs type ungdom som jobber mot et snevert og spesifikt mål. Mye av tiden deres blir brukt på dette målet, og de fleste hadde holdningen til at om de bare jobbet hardt nok så ville de nå målene sine. De fleste hadde få eller ingen alternativer enn det ene målet. Foreldrene og familien var svært involvert i dette målet, spesielt økonomisk, og det var flest gutter i denne kategorien. Ungdommene fremstår som veldig selvsikre, som den selvsikre optimisten. Men i forhold til dem, så er fremtiden og drømmene deres mer konsentrert mot ett eller muligens to mål noe som gjør fremtiden mer snever enn for optimisten.

Med tanke på hva Eriksen med flere hadde forsket frem i denne kategorien, så handlet dette oftest om ungdommer som satset på idrett. I min empiri er det ingen som forteller at de ønsker å satse på idrett. Den mest ambisiøse i min empiri vil jeg si er han fra tekst 1 som vil bli spillutvikler og derfor vil satse mye tid på å nå dette målet. Familien hans er engasjerte, men ikke økonomisk på den måten "satseren" i deres forskning blir støttet.

I dette delkapitlet har jeg bekreftet og avkreftet om og hvordan firerinnelingen viser seg i mitt empiri. Det er naturlig at ikke alle fire typene ble funnet i mitt materiale fordi jeg kun gjorde forskning ved to ulike skoler, hvorav den ene var på bygda og den andre var i en småby. Derfor vil man ikke nødvendigvis avdekke alle fire

ungdomstypene i mitt materiale uten å forske over lengre tid med de samme ungdommene. Slik ville man få lære mer om bakgrunnen deres og få høre hvilke forhold de har til omgivelsene sine. Altså hva slags økonomisk og kulturell kapital de kommer fra og hva slags habitus de omgir seg med.

I tillegg kan det ha noe å si at jeg samlet inn fremtidsfortellinger fra ungdom som gikk på påbygg. Hadde jeg gjort det større og bedt alle linjer på videregående skrive en fremtidsfortelling for meg, så tror jeg at empirien min ville blitt så stor at alle fire ungdomstypene ville blitt funnet.

5.4 Careership i elevenes fremtidsfortelling

Careership er kort fortalt en mer sosiologisk vinkling på det å ta karrierevalg. Som nevnt tidligere så Hodkinson og Sparkes (1997) at bakgrunnen til ungdom, deres kjønn, etnisitet og klassetilhørighet var med på å påvirke ungdom sine valg innen karriere på en mer sammensatt måte enn hva en tenkte før. Dette kan man også se gjennom i de fire typene ungdomsliv som ble skrevet om i forrige delkapittel.

Karrierevalg er ikke deterministisk ut ifra de sosiologiske forholdene, men det er en del av mennesket og de sosiologiske forholdene.

Ungdommene som har skrevet fremtidsfortellinger i min forskning går enten på skole, i by eller bygd. Noen bor landlig, men går på skolen i byen og omvendt. Og siden jeg ikke ba dem om å fortelle om sin egen bosituasjon eller oppvekst og hadde fokus på fremtiden i oppgaven jeg ga dem, så var det mer tilfeldig om noen nevnte fortiden deres. Jenta som skrev tekst 4 i den narrative analysen viser hvordan det å ta et karrierevalg kan være en sosiologisk prosess. Hun snakket med moren og rådgiveren da hun kjente hun angret på sitt valg på videregående. Det viser en reflektert reaksjon hvor hun søker hjelp utenfor seg selv og gjør at valget om å bytte linje på videregående er en mer pragmatisk rasjonell avgjørelse. Hun tilpasset seg sin nye klasse og så logikken bak det at det var vanskelig å få venner raskt når hun byttet så "sent" i skoleåret.

Habitus er et begrep fra Bourdieu som handler om det sammensatte mellom individets egen måte å tenke og være på samtidig som det blir påvirket av omgivelsene sine. At disse er sammenfiltret. Habitus er ikke noe statisk som aldri endrer seg, men det er noe som utvikles når identitet og kultur spiller sammen innad i mennesket. For eksempel kan man si at habitus er sentralt i Eriksen med flere sin

forskning med tanke på hvordan de ser en sammenheng mellom hva slags bakgrunn ungdommene har og hvordan de fokuserer på skolen og har holdning til livet, at omgivelsene er en del av ungdommene. En elev skrev i sin fremtidsfortelling at han hadde endret måten han tenkte om sitt karrierevalg på videregående på grunn av de sosiale måtene å kommunisere på den linjen (anleggsteknikk) han hadde gått. Han kjente seg ikke igjen og valgte derfor å tenke annerledes om VG3 enn han hadde gjort før. Andre kunne og fortelle at de ønsket å reise etter videregående fordi foreldrene hadde sagt at det var lurt å gjøre når man var ung.

Field er et annet begrep som stammer fra Bourdieu som er sentralt i teorien om careership. Det tar for seg maktforholdet i opplæringsfeltet, og hvordan alle individer i dette maktforholdet har med seg en form for kapital inn i dette maktforholdsspillet. Kapitalen kan være økonomisk, sosial, kulturell eller symbolsk.

Det med sosial og kulturell kapital snakker og Eriksen et al. om i sin forskning, og det er interessant å se dette sammen med tekstene jeg har samlet inn. En kan tenke seg at gutten i tekst 2 i den narrative analysen kanskje ikke gikk inn i skolens spill med den beste kapitalen, og derfor ble fort lei av skolen og ikke så på seg selv som skoleflink. Han uttrykker ingenting om støtte hjemmefra, noe som gjør at det virker noe fraværende. Gutten i tekst 1 viser til at han og familien spilte spill og at det var en viktig verdi for ham. Ellers var det andre ungdommer som skrev om hvordan de så for seg fremtiden, og at man ut ifra fremtidstankene kan anta at disse har en høy eller lav kapital i spillet som foregår innen opplæringsfeltet.

Kapitalen man går inn med avgjør hvor mye "makt" du får innen spillet. Ungdommene i Eriksen & co (2021) sin forskning som var selvsikre optimister kan man si har både god kulturell og økonomisk kapital. Det gjør at de automatisk får mye makt i *fielden*, og opplever nok dermed at de har flere valgmuligheter enn de som har lavere kapital og mindre makt.

Vendepunkt er et begrep Hodkinson & Sparkes (1997) tar fra Strauss. Det er også noe Johansson nevner. Det handler om hvordan noe kan endre seg, enten positivt eller negativt. Det kan være at man kommer inn på drømmestudiet eller at man ikke gjør det. For eleven i tekst 2 som ikke fikk læreplass etter VG2 innen ambulansefag, så var det et vendepunkt for han. Fordi han ikke fikk læreplass, så valgte han å ta påbygg selv om han egentlig ikke hadde sett det for seg før han begynte på videregående. Ellers blir det nevnt flere vendepunkt i fremtidsfortellingene som for eksempel at man ikke kommer inn på studiet man

ønsker på grunn av karakterene, eller at man får familie og må prioritere dem, eller at man blir syk eller kommer i en ulykke som vil være med på å endre fremtiden.

Careership er altså en teori som stemmer godt med mitt datamateriale, og som er med på å flette sammen både min forskning og forskningen til Eriksen med flere. I neste delkapittel vil jeg drøfte hvordan career development viser seg i elevenes fremtidsfortellinger.

5.5 Career development i elevenes fremtidsfortelling

Karriereutvikling er noe Bill Law mener skjer i samspill med samfunnet og omgivelsene. (Law, 1981) Samfunnet styrer hva slags forventninger samtiden har, og hva slags forbilder som finnes. Via ulike medier blir informasjon kommunisert som igjen påvirker karriereutviklingen til individet, mener Law. Han har også et sosiologisk perspektiv på karriere og utviklingen av den. Hans anbefaling er at denne tilpasningsdyktigheten utvikles i skolen eller gjennom andre instanser for at individet skal kunne tilpasse seg samfunnets raske utvikling på best mulig måte.

Elevene jeg har samlet inn fremtidsfortellinger fra har ulik fortid og erfaring med seg inn i fremtiden. Noen har allerede erfart at det å tilpasse seg er med på å skape en karriereutvikling, mens andre ikke har møtt på denne erfaringen enda. På ungdomsskolen har alle elevene hatt faget utdanningsvalg, hvor de skal lære om det å ta valg, og hvordan man skal tilpasse seg samfunnets utvikling. Om dette er noe som elevene faktisk lærer, er noe jeg ikke har sett på i min oppgave, og kan derfor ikke uttale meg om det. Men det er kompetansemål i faget som tilsier at de skal det.

Noen av fremtidsfortellingene forteller hvordan media har vært med på å utvikle karrieretanker i dem. Gutten i tekst 2 forteller om hvordan serien "113" var med på å åpne øynene for ambulansefaget. Han i tekst 1 forteller om spillverdenens påvirkning på karrieretankene hans. Ei jente ønsket å bli arkeolog frem til 11 års alderen fordi hun så mange arkeologiske filmer, og til sist vil jeg nevne ei jente som var medlem av Nysgjerrigperklubben og dermed ble svært interessert i stjerne og verdensrommet. Den sistnevnte endret tankene sine om karriere innen verdensrommet fordi hun hadde lyst på familie, og derfor var det vanskelig å bo i verdensrommet. Om denne jenta er klar over at hun ikke må bo i verdensrommet for å ha karriere innen feltet, vet jeg ikke. Men hun kunne jo studert astronomi og jobbet innen fagfeltet og samtidig ha familie.

5.6 Tolkningsfeil

Hvordan jeg har tolket og drøftet fremtidsfortellingene kan ha en sammenheng med hva jeg hadde forventninger om skulle komme frem da jeg lagde oppgaveteksten. Formuleringen i oppgaven jeg ga elevene er naturligvis ledende for hvordan de bygde opp fortellingen sin. Derfor vil jeg først reflektere rundt oppgaven elevene fikk og hva som var bra og dårlig med den.

I ettertid av datainnsamlingen har jeg kritikk til min egen formulering av oppgaveteksten. Det var at oppgaven hadde mange spørsmål før selve oppgaveteksten kom frem. Å ha mange spørsmål kan få elevene til å pliktoppfyllende svare ut ett og ett spørsmål før de eventuelt går videre på å lage en fortelling. Dersom fokuset skulle vært på å skrive fortelling, så burde det vært mer fokus på dette i oppgaven, og spørsmålene burde komme som eksempler på hva man kan fylle inn i fortellingen sin i etterkant av oppgaven. Det tror jeg hadde gjort at elevene hadde hatt mer likhet i tekstene.

Fremtidsfortelling er en sjanger som er lite brukt i skolen. Dermed kan det være en ukjent sjanger for elevene, og lettere for dem å svare på konkrete spørsmål enn å skrive en fortelling om fremtiden. Det kan være derfor flere av elevene svarte mer direkte på et spørsmål om gangen enn at de skrev en fortelling.

Svarene jeg fikk kan og avhenge av hvordan personen fulgte med under gjennomgangen og hva slags informasjon de silte ut som viktig i forbindelse med skrivingen. Deres erfaring med skriving og fortelling kan påvirke deres måte å besvare oppgaven på, og kan påvirke silingen de gjør av informasjon.

Min drøfting av tekstene opp mot teori kan være sterkt preget av hva jeg har lest meg opp på teoretisk sett, og hvilke briller jeg har på når jeg leser tekstene. Opp mot teorien jeg har lagt frem i starten av oppgaven, og fremtidsfortellingene jeg har samlet inn, så vil jeg si at det er godt tolket. Samtidig kan man se det fra en annen vinkel, at det sosiologiske ikke spiller så stor rolle som jeg ønsker at det skal gjøre, og at ungdommenes bakgrunn ikke påvirker deres karrierevalg i like stor grad som det forskerne jeg har fokus på mener det gjør.

6 Oppsummering og avslutning

Hensikten med forskningsprosjektet mitt var å se på hva slags funn en fremtidsfortelling kunne gi meg i møte med ungdom, og jeg fant masse. Problemstillingen min ble besvart gjennom analysen, da jeg har avdekket hva slags tanker, drømmer og ambisjoner som kommer frem i bruk av metoden fremtidsfortelling. Det er drømmer om livspartner og drømmer om en viss type jobb, det er tanker om veien til disse drømmene og hvilken vei de ønsker å ta, og det er ambisjoner eller ingen ambisjoner som kommer frem i fortellingene. Det er komplekse fortellinger som kom frem, og det er jo sånn livet og er.

Med kompleksiteten i bakhodet var det gjennom Braun & Clarkes (2006) tematiske analyse kom jeg frem til temaer og hovedfunn i mitt empiri. De hadde tanker, drømmer og ambisjoner om fremtiden, karriere og livet. Ved å gå nærmere inn på hvert hovedtema og undertema fikk jeg sammen med konstruktivistisk karriereveiledningsteori vist at fortellingen til individet er viktig for å skape et bilde og en forståelse av individet man jobber med.

Viktigheten til den individuelle sin fortelling kom enda mer frem i den narrative analysen av fortellingene hvor jeg så på fire ulike fortellinger og fant mer detaljerte funn når det gjaldt individets måte å legge frem sin fortelling på. Det å se på ungdommenes fortellinger og tolke hvordan elevenes selvoppfatning, selvtillit og selvfølelse var i møte med den sosiologiske teori om karrierebeslutning til Hodkinson & Sparkes (1997) var veldig spennende. Jeg opplevde at det sosiologiske har en betydning for mange av ungdommene, og det viser seg gjennom hvordan beslutninger blir tatt og hvordan de forteller hvordan både familie og nærmiljø har en betydning for dem.

Dette var en oppsummering av funnene jeg gjorde gjennom analysen og drøftingen. De fleste holdt seg til fremtiden i fremtidsfortellingene. Jeg har og gjort analyser av fortellinger som har med seg informasjon fra fortiden fordi jeg tolker det som viktig for individet å sette sin situasjon inn i en sammenheng.

Selv om det kvalitative studiet mitt har samlet inn over 30 tekster er det vanskelig å generalisere ut ifra funnene. Ikke alle har store tanker, drømmer eller ambisjoner for fremtiden, og det tror jeg er veldig normalt. Jeg tror at fremtiden kan være overveldende for flere fordi det finnes så mange muligheter. Jeg mener det hadde vært lettere å generalisere funnene mine hadde jeg hatt flere respondenter.

Ved å bruke fremtidsfortelling i karriereundervisning eller i klasseromssituasjon kan lærere og karriereveiledere bli mer bevisst på elevene eller veisøkernes tanker og holdninger til fremtiden. Å lese fortellingene og få innblikk i hvordan de forholder seg til fremtiden, kan være til god hjelp i møte med elevene i en veiledningssituasjon. Det at man kan gjennomføre det i grupper eller klasser, gjør at det er en effektiv måte å samle inn informasjon, holdninger og drømmer på. På denne måten vil fremtidsfortelling som metode være til hjelp for lærere og veiledere slik at de kan gjennomføre jobben sin på en mer effektiv måte, men samtidig bevare subjektets personlige fortelling.

For å få best mulig utbytte av fremtidsfortelling som metode i karriereveiledning, så bør en i tillegg, og gjerne på forhånd, gjennomføre andre narrative undersøkelser hvor man fokuserer mer på fortiden. Dette er for å få et mer helt bilde av mennesket og hvordan de har taklet opplevelser i fortiden, som gjerne vil være med på å påvirke hvordan de takler ting i fremtiden. Å se mennesket som en helhet er noe som er viktig i narrativ karriereveiledning, og derfor tror jeg metoden hadde fått skinne mer hadde det vært brukt sammen med for eksempel fokusgruppe intervju eller individuelt intervju.

Så når det kommer til min valgte metode om å samle inn data er det både fordeler og ulemper med dette. Friheten til individets fortelling mener jeg er en fordel, for elevene sto ganske fritt til hva de ønsket å formidle gjennom fremtidsfortellingene. Samtidig så var det en ulempe at jeg ikke kunne stille oppfølgingsspørsmål eller be om mer utdyping av hva de mente med det de hadde skrevet.

Jeg har basert mine funn og min tolkning på det informantene mine har formidlet gjennom tekstene. Den historiske og kulturelle konteksten det er skrevet inn i har jeg fokusert lite på, samtidig som det kulturelle rundt ungdommene er nevnt i møte med de fire typene ungdomsliv.

Ved både å ha fokusert på temaer i alle narrative, og gått nærmere inn i fire fremtidsfortellinger, eller fremtidsnarrativer, har jeg fokusert på den subjektive stemmen. På den måten håper jeg at jeg har bidratt til karriereveiledningsfeltet hvordan fremtidsfortelling som metode kan brukes for å avdekke tanker, drømmer og ambisjoner for fremtiden. Jeg håper at flere kan bli inspirert gjennom å lese min oppgave til å bruke fremtidsfortelling i karriereveiledning blant ungdom og voksne.

Det mitt forskningsopplegg ikke har avdekket er hvordan bakgrunnen til ungdommene er. Hva slags hjem har de vokst opp i? Hva slags utdanningsnivå eller

arbeidsrolle har eller har ikke foreldrene? Hva slags økonomisk og kulturell kapital er det de har med seg inn i arbeidsmarkedsspillet? Dette er bakgrunnsinformasjon som jeg kunne tenkt å undersøke nærmere. Samtidig hvis jeg tenker hvordan jeg kunne forsket videre på fremtidsfortelling, så ville jeg jobbet med formuleringen av oppgaven, og ønsket at de skrev ned flere alternative fremtidsfortellinger og ikke bare en. Det hadde nemlig vært interessant å se på hvordan, og om, elevene legger frem flere alternative fremtidsdrømmer. I tillegg kunne det vært med på å gjøre en veiledningssituasjon i etterkant mer interessant med tanke på å prate om drømmene og vurdere alternativene opp mot hverandre.

Gjennom prosessen med denne oppgaven har jeg lært mer om ulike sosiologiske teorier innen karrierebeslutning, og om konstruktivistiske teorier innen karriereveiledning, og hvordan disse to er vevd sammen på en sammensatt måte. Som veileder håper jeg å bli en utprøvende person som kan utforske nye metoder og bruke disse på en utviklende måte slik at jeg øker min forståelse for veisøkerens tanker om fremtiden, og kan benytte meg bedre av disse tankene i veiledningssituasjoner.

7 Referanseliste

- Barnes, S. (2011). *Narrative career counselling*. National Guidance Research Forum. <https://warwick.ac.uk/fac/soc/ier/ngrf/effectiveguidance/improvingpractice/theory/new-theories/narrative/>
- Befring, E. (2020). *Sentrale forskningsmetoder - med etikk og statistikk* (2. ed.). Cappelen Damm Akademisk.
- Bode, C. & Dietrich, R. (2013). *Future narratives : Theory, poetics, and media-historical moment*. Walter de Gruyter GmbH.
- Brannen, J. & O'Connell, R. (2022). Thinking about the Future: Young People in Low-Income Families. *Societies*. 12(3):86. <https://doi.org/10.3390/soc12030086>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, S.D. & Lent, R.W. (2005). *Career Development and Counseling : Putting Theory and Research to Work*. John Wiley & Sons, Incorporated.
- Brøndum, T. (2018). Narrativ analyse: lærerstuderendes skoleerindringer og selvfortællinger som eksempel. I D. Kousholt, L. Bøttcher & D. Winther-Lindqvist (red.), *Kvalitative analyseprosesser: med eksempler fra det pædagogisk psykologiske felt* (s.111-138). Samfundslitteratur.
- Bårdsdatter Bakke, I. (2018). Norsk karrierekompetanse - karriereferdigheter med kulturell bagasje. I R. Kjærgård & P. Plant (red.), *Karriereveiledning: for individ og samfunn* (s.88-109). Gyldendal Akademisk.
- Cochran, L. (1997). *Career counseling: A narrative approach*. Sage Publications, Inc.

- Covacevich, C., Mann, A., Besa, F., Diaz, J., & Santos, C. (2021). *Thinking about the future: Career readiness insights from national longitudinal surveys and from practice*. OECD. https://www.oecd-ilibrary.org/education/thinking-about-the-future_02a419de-en
- Eriksen, I. M., Stefansen, K. & Ødegård, G. (2021). Fire typer ungdomsliv: Ressurser, relasjoner og stedets betydning. I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *UNGDOMMEN* (s. 63–86). Cappelen Damm Akademisk.
- Gaarder, I.E. & Gravås, T.F. (2011). *Karriereveiledning*. Universitetsforlaget.
- Haug, E.H. (2018). *Karrierekompetanser, karrierelæring og karriereundervisning: Hva, hvorfor, hvordan, for hvem og hvor?*. Fagbokforlaget.
- Hodkinson, P. & Sparkes, A. C. (1997). Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, 18(1), 29–44. <https://doi.org/10.1080/0142569970180102>
- Holland, J.L. (1997). *Making vocational choices: a theory of vocational personalities and work environments*. Psychological Assessment Resources.
- Højdal, L. (2018). *Karrierevejledning: Temaer og metoder*. Lisbeth Højdal.
- Jacobsen, D.I. (2018). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3.utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Jakobsen, S.E. (2022, 18.februar). *Unge er mindre tilfredse med livet*. Forskning.no. <https://www.forskning.no/barn-og-ungdom/unge-er-mindre-tilfredse-med-livet/1984830>
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod: Med livsberättelsen i fokus*. Studentlitteratur.

Law, B. (1981). Community interaction: A 'mid-range' focus for theories of career development in young adults. *British Journal of Guidance & Counselling*, 9:2, 142-158.

Lengelle, R. (2020, 13.september). *Kreativ karriereskiving: Kreativ og reflekterende skiving for karrierel ring*. Veilederforum.no.
<https://veilederforum.no/artikler/metode-og-verktoy/kreativ-karriereskiving-kreativ-og-reflekterende-skiving>

Lengelle, R. & Meijers, F. (2015). Career writing: A creative, expressive and reflective approach to qualitative assessment and guidance. I M. McMahon & M. Watson (red.), *Career assessment: Qualitative approaches* (s. 145-153). Boston, MA: Sense Publishers.

McAllum, K., Fox, S., Simpson, M. & Unson, C. (2019). *A comparative tale of two methods: how thematic and narrative analyses author the data story differently*. Communication Research and Practice, DOI: 10.1080/22041451.2019.1677068.

NAOB = *Det Norske Akademis ordbok*. (2024). Oslo: Det Norske Akademi for Spr k og Litteratur. <https://naob.no/ordbok/fremtidstanke> .

NHO. (2022, 11.mai). *Ung-undersøkelsen: Bekymret for fremtiden*. NHO.
<https://www.nho.no/arrangementer/2022/arskonferansen-2022/artikkelarkiv/nhos-ung-undersokelse/>

Nickerson, C. (2024, 13.februar). *Functionalist Perspective & Theory In Sociology*. Simply Psychology. <https://www.simplypsychology.org/functionalist-perspective.html>

Ono, R. (2003). Learning from young people's image of the future: a case study in Taiwan and the US. *Futures*, 35(7), 737-758. [https://doi.org/10.1016/S0016-3287\(03\)00025-9](https://doi.org/10.1016/S0016-3287(03)00025-9)

- Parsons, F. (1909). *Choosing a Vocation*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Plant, P. (2018). Etterord. I R. Kjærgård & P. Plant (red.), *Karriereveiledning: for individ og samfunn* (s.270-276). Gyldendal Akademisk.
- Savickas, M.L. (2011). *Career counseling*. Washington DC: American Psychological Association.
- Savickas, M.L. (2015). Career counseling paradigms: Guiding, developing, and designing. I P.J. Hartung, M.L. Savickas & W.B. Walsh (red.), *APA Handbook of Career Intervention. Volume 1: Foundations* (s.129-143). Washington, DC: American Psychological Association.
- Schulstok, T. (2020). *Med Peavy fant jeg teorigrunlaget mitt*. Veilederforum.no.
<https://veilederforum.no/artikler/teori/med-peavy-fant-jeg-teorigrunlaget-mitt>
- Sikt. (u.å.). *Barnehage- og skuleforskning*. Sikt.
<https://sikt.no/tjenester/personverntjenester-forskning/personvernhandbok-forskning/barnehage-og-skuleforskning>
- Sikt. (u.å.). *Om Sikt*. Sikt. <https://sikt.no/om-sikt>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. (2.utg.). Fagbokforlaget.
- Tønnesson, Ø. & Svartdal, F. (2021, 8.februar). Ungdom. I *Store medisinske leksikon*. <https://sml.snl.no/ungdom>
- Ungdata. (2022, 8.november). *Det går greit i Agder*. <https://www.ungdata.no/det-gar-greit-i-agder/>
- Woodman, D. (2011). Young people and the future: Multiple temporal orientations shaped in interaction with significant others. *Young*, 19(2), 111-128.
<https://doi.org/10.1177/110330881001900201>

8 Vedlegg

- Vedlegg 1 Elevenes oppgave
- Vedlegg 2 Informasjonsskriv til deltakerne i studiet
- Vedlegg 3 Godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (Sikt)

8.1 Elevenes oppgave

Ditt liv, din fortelling

Hvordan ser fremtiden din ut? Hvilke valg drømmer du om å ta, og hvilke veier ønsker du å gå?

Alle har en fortelling å fortelle. Du skal i denne oppgaven skrive en fremtidsfortelling om deg selv, der du spoler 10 år frem og tar utgangspunkt i det livet du lever i 2033.

Du ser tilbake på årene som har gått, og forteller om dine drømmelivsvalg og drømmekarrierevalg. Når var første gangen du tenkte på hva du ville bli? Hvilke fem valg stikker seg ut som avgjørende i ditt liv? Hvordan drømmer du om at livet ditt skal se ut om 10 år? Hva var det viktigste du må gjøre for å nå målet ditt? Hva kan komme i veien, eller hindre deg i å nå målet ditt?

I fortellingen ønsker jeg at du tar utgangspunkt i spørsmålene over og skriver, forklarer og begrunner de valgene du har gjort fram til 2033. Skriv minst en halv side men gjerne mer 😊

8.2 Informasjonsskriv til deltakerne i studiet

Vil du delta i masterprosjektet

Fremtid og karriere?

Mitt navn er Siri Skjebstad Granås. Jeg er student ved Høgskolen i Innlandet og skal gjennomføre en mastergrad i karriereveiledning. I tillegg jobber jeg som lærer.

I dette skrivet får du informasjon om formålet med prosjektet og hva deltakelsen din vil innebære. Takk for at du tar deg tid til å lese nøye gjennom informasjonen. Spør meg gjerne dersom det er noe mer du ønsker å vite om prosjektet. Kontaktinformasjon finner du på siste side.

Formålet med prosjektet

Prosjektet mitt handler om hvordan man kan bruke sjangeren fremtidsfortelling som middel i karriereveiledningen/ karrierelæringen.

Problemstillingen jeg har fokus på er «*Hvordan kan elevens egen fremtidsfortelling brukes i karriereveiledning?*».

Det er ønsket at minst 50 elever deltar i prosjektet mitt. Fremtidsfortellingen skrives individuelt.

Prosjektperioden er fra august 2023 til juni 2024.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å delta i denne forskningen må du være elev på påbygg. Det er fordi du da allerede har tatt flere karrierevalg, noen bevisste og andre ubevisste.

Hvem er ansvarlig for prosjektet?

Min veileder, Ingrid Bårdsdatter Bakke, postdoktor, er formell prosjektleder, jeg har det daglige ansvaret. Høgskolen i Innlandet er som institusjon ansvarlig for sikker behandling av personopplysningene som skal samles inn.

Hva skal gjennomføres? Hva innebærer det for deg å delta?

Opplegget er som følger;

Dere får en skriveoppgave som skal handle om fremtiden deres. Skriveoppgaven gjøres anonymt og leveres på slutten av timen. I forkant av skriveøkten ønsker jeg å

gå gjennom oppgaven med dere, la dere begynne på et tankekart så dere er klare og forberedt til skriveøkten. All informasjon som kan identifisere deg vil bli anonymisert.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Læreren din vil ikke få tilgang til det du skriver.

Fordeler og ulemper med å delta

Deltakelse skal i hovedsak være en positiv opplevelse, men å dele sine personlige erfaringer kan noen ganger utløse uventede negative følelser. Ta kontakt med kontaktlæreren din dersom du trenger en å prate med.

Deltakelse har ingen direkte fordeler for deg, men å dele dine erfaringer slik at andre kan lære av det, vil forhåpentligvis få deg til å føle at du blir lyttet til. Denne informasjonen kan på sikt bidra til å forbedre karriereveiledningen/ rådgivingen ved din videregående skole. Resultatene vil bli publisert i en masteroppgave, og dersom du er interessert kan du ta kontakt etter prosjektslutt for å få en kopi av oppgaven tilsendt.

Samtykke til å delta i masterprosjektet

Her følger informasjon om dine rettigheter som informant, og hvordan personopplysninger om deg vil behandles. Du må samtykke til dette for å være med på prosjektet, og du kan når som helst trekke dette samtykket.

Om datahåndtering og personvern

Jeg vil bare bruke opplysningene fra deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Dine personopplysninger blir håndtert konfidensielt fra begynnelse til slutt i prosjektet, og er i samsvar med personvernregelverket (GDPR). Det er helt opp til deg å delta og du kan ombestemme deg underveis ved å trekke samtykket.

- Vi vil ikke dele din informasjon med andre. Det er bare min veileder og meg som student som har tilgang.
- Vi passer på at ingen kan få tak i informasjonen som vi samler inn om deg.
- Ditt navn og dine kontaktopplysninger vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data (kodeliste).
- Alle personopplysninger blir lagret på en sikker forskningsserver (spesifisert under).
- Når jeg skriver masteroppgaven, vil jeg passe på at ingen vil bli gjenkjent verken direkte eller indirekte i teksten. Kodelisten vil bli slettet ved prosjektslutt.

I dette prosjektet samles inn alminnelig personopplysninger. For sikker innsamling og lagring av datamaterialet gjelder Høgskolen i Innlandets retningslinjer:

DOKUMENTER MED PERSONOPPLYSNINGER

Teksten du skriver i et word-dokument lastes opp i Nettskjema. Her gjennomføres en analyse.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen i Innlandet har personverntjenestene ved Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til å se hvilken informasjon som er blitt samlet inn om deg. Du kan også be om at informasjonen slettes, slik at den ikke finnes lenger. Dersom det er noe informasjon som er feil, kan du si ifra og be meg rette opp i det. Du kan også spørre om å få en kopi av informasjonen. Du kan klage til Datatilsynet dersom du synes at vi har behandlet informasjonen om deg på en uforsiktig måte eller på en måte som ikke er riktig.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i juni 2024. Opplysningene vil da slettes.

Høgskolen i Innlandet

Ingrid Bårdsdatter Bakke – prosjektleder
ingrid.bardsdatter.bakke@inn.no , telefon: 61288516

Siri S. Granås – student
237430@stud.inn.no , mobil: 48109050

Høgskolen i Innlandets personvernombud – www.inn.no/om-hogskolen/personvern/

- Hvis du har spørsmål knyttet til SIKT Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Siri S. Granås

Ingrid Bårdsdatter Bakke

(Forsker/veileder)

Signering:

Samtykke til deltakelse i masterprosjektet «Fremtid og karriere»

Jeg har lest informasjonen og forstått hva prosjektet går ut på.

Jeg gir et frivillig samtykke og forstår at jeg ikke trenger å svare på alt, og har mulighet til å kunne trekke meg på et senere tidspunkt.

Jeg forstår at de personopplysninger som kan identifisere meg, så som navn/adresse/telefon/ institusjonstilhørighet er kjent for student og veileder, men blir ikke spredt til noen andre.

Jeg forstår at mine personopplysninger blir samlet inn og lagret sikkert til de enten slettes eller anonymiseres 31.06.2024.

Jeg samtykker til å delta i dette masterprosjektet.

Ja Nei

Dato

Navn

Signatur

[Eller digital signering]

8.3 Godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (Sikt)

Vurdering av behandling av personopplysninger

 Skriv ut

 14.09.2023 ▾

Referansenummer
614435

Vurderingstype
Standard

Dato
14.09.2023

Tittel

Master i karriereveiledning om ungdom og karriere

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskolen i Innlandet / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for sosialfag og veiledning

Prosjektansvarlig

Ingrid Bårdsdatter Bakke

Student

Siri Skjebstad Granås

Prosjektperiode

23.08.2023 - 30.06.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Vi har nå vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene.

BARN SAMTYKKER SELV - ALMINNELIGE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil innhente samtykke fra mindreårige til behandling av personopplysninger. Vår vurdering er at barn over 15 år kan samtykke selv til behandling av alminnelige personopplysninger, og at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

DELE PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Du må dele tilgang til meldeskjemaet med med prosjektansvarlig. Du deler fra prosjektsiden på minforskning.sikt.no. Hvis prosjektansvarlig ikke godtar invitasjonen innen én uke, må du dele på nytt.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.).

DELE PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Du må dele tilgang til meldeskjemaet med med prosjektansvarlig. Du deler fra prosjektsiden på minforskning.sikt.no. Hvis prosjektansvarlig ikke godtar invitasjonen innen én uke, må du dele på nytt.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.).

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!